Honoré de Balzac
Neamul Marana

S-AU TIPĂRIT DIN VOLUMUL ACESTA. DOUĂZECI ŞI CINCI DE EXEMPLARE PE HÂRTIE DE OLANDA, NUMEROTATE DE LA 1 LA 25, DOUĂZECI ŞI CINCI DE EXEMPLARE PE HÂRTIE „VELINĂ DE LUX, NUMEROTATE DE LA 26 LA 50 ŞI 4950 DE EXEMPLARE PE. HÂRTIE DE SCRIS, NENUMEROTATE.

NEAMUL MARANA

Cu toată disciplina, pe care mareşalul Suchet o introdusese în corpul său de armată, nu putuse de la început să împiedice un moment de tulburare şi neorânduială, la luarea Taragonei. După spusa câtorva militari de bună credinţă, beţia izbândei straşnic mai semăna cu jaful. Bine înţeles, mareşalul îl înfrână repede. Ordinea înfăptuită, fiecare regiment sălăşluit în cartierul lui, comandantul pieţei numit, administratorii militari veniră şi ei. Oraşul luă pe dată o înfăţişare pestriţă. Aşa, se orânduia totul după moda franceză, dar fură lăsaţi spaniolii liberi să stăruiască, *in petto*, în gusturile lor naţionale. Jaful, care ţinuse un crâmpei de vreme, nu ştiu bine cât de mare, avu, ca toate evenimentele sublunare, o pricină lesne de ghicit. În armata mareşalului, se afla aproape un regiment întreg compus din Italieni, şi comandat de un oarecare colonel, Eugeniu, om de-o vitejie extraordinară, un al doilea Murat. Numai pentru că intrase prea târziu în război, el n-a avut parte nici de marele ducat al Bergului, nici de regatele Neapolelui şi nici de gloanţele de la Pizzo. Dacă nu i se hărăzi nicio coroană, fu totuşi destul de bine aşezat pentru gloanţe, şi se poate să fii şi primit câteva. Elementele regimentului lui erau sfărâmăturile legiunii italiene. Această legiune era pentru Italia, ceea ce sunt pentru Franţa batalioanele coloniale. Depoul ei, stabilit în insula Elba, servise de izgonire onorabilă, băieţilor de neam bun care dădeau semne rele,

şi acelor mari oameni greşiţi, pe care societatea îi înfierează de timpuriu, numindu-i *pierduţi*. Inşii aceştia, cei mai mulţi neînţeleşi, a căror existenţă poate să ajungă, sau frumoasă: sub desfătarea unui miros de femeie, care să-i ridice din făgaşul lor, sau îngrozitoare: la sfârşitul unei orgii, sub influenţa unei cugetări împărtăşite tovarăşilor de beţie. Napoleon încorporase deci pe oamenii aceştia de energie în al 6-lea de linie, nădăjduind să-i metamorfozeze pe câţi va putea în generali, de vor scăpa mereu teferi de ghiulele. Dar socotelile împăratului nu se împliniră pe ţanc, decât în privinţa ghiulelelor onorătoare. Regimentul, de multe ori sfărâmat, mereu acelaşi, dobândise o mare faimă pe scena militară, şi alta cumplită în viaţa particulară. La luarea Taragonei, italienii pierdură pe celebrul lor căpitan Bianchi, cel care, în vremea campaniei, pusese rămăşag că va mânca inima unei satir tinele spaniole, şi-o mâncă! Deşi Bianchi era prinţul dracilor împieliţaţi cărora datoră regimentul îndoita lui faimă, avea totuşi felul acela de cinste cavalerească întreagă, care, în armată, scuză cele mai mari excese. Într-un cuvânt, ar fi fost, odinioară, un minunat corsar. Cu câteva zile mai înainte, strălucise printr-o faptă, pe care şi mareşalul binevoise să o recunoască. Bianchi, respinse grad, pensie, o nouă decoraţie, şi ceru drept răsplată: favoarea ca el, cel dintâi, să se urce la asaltul Taragonei. Mareşalul primi petiţia scrisă, dar îşi uită făgăduiala. Bianchi însă îl făcu să-şi aducă aminte de Bianchi. Turbatul căpitan înfipse, el cel dintâi, drapelul francez pe zid şi fu ucis de un călugăr.

Această povestire istorică era necesară, ca să lămurească cum al 6-lea de linie intră cel dintâi în Taragona, şi de ce neorânduiala, destul de firească într-un oraş luat cu puterea, degenerase pe dată aproape în jaf.

Regimentul avea doi ofiţeri puţinremarcabili, printre oamenii lui de fier „dar cari, totuşi, vor juca în povestea noastră, în ciuda lucrurilor, un rol destul de însemnat… De primul, căpitan al îmbrăcămintelor, ofiţer jumătate militar, jumătate civil, se spunea, în stil ostăşesc, că-şi *face*

treburile. El se pretindea viteaz, se lăuda prin lume că fale parte din al 6-lea de linie, îşi înţepoşa mustăţile ca un om gata să sfărâme totul, dar tovarăşii lui nu-l stimau de loc. Averea-i strânsă îl făcea prudent. Era numit de togră lumea – *căpitanul corbilor*. Mai întâi pentru că mirosea praful de puşcă de la patru kilometri, şi fugea din bătaia puştilor, zburând. Apoi porecla aceasta mai închidea în ea un calambur milităresc inocent, pe care el îl merita, şi din care altul ar fi făcut o glorie. Căpitanul Montefiore, din ilustra familie de Montefiore din Milano, dar căruia legile regatului Italiei îi interziceau să-şi poarte titlul, era unul din tinerii cei mai frumoşi ai armatei. Frumuseţea lui se putea să fie una din cauzele oculte ale prudenţei lui, în zilele de bătălie. O rană i-ar fi putut diforma nasul, tăia fruntea sau brăzda obrajii, ar fi stricat una din cele mai frumoase figuri italiene ale armatei, desenată cu proporţii atât de delicate, cum n-a putut vreo femeie să viseze. Chipul lui, mult asemănat cu tipul tânărului turc murind, din tabloul lui Girodet, Revolta din Cairo, avea ceva din feţele melancolice, cu care se păcălesc totdeauna femeile. Marchizul de Montefiore poseda avuţii substituite, îşi înstreinase toate veniturile pe mai mulţi ani, ca să se plătească de nişte zburdălnicii italieneşti, care nu se pricep de fel la Paris. Se ruinase ca să întreţină un teatru din Milano, numai ca să impună publicului o cântăreaţă proastă care, zicea el, îl iubea la nebunie. Căpitanul de Montefiore avea deci un viitor foarte frumos, pe care-l zvârlea nepăsător, ca un jucător, pentru o biată bucăţică de panglică roşie. Dacă nu era viteaz, era cel puţin un filosof, şi avea precedente, dacă e permis să vorbim aci limbajul nostru parlamentar. Filip al II-lea n-a jurat el oare, în bătălia de la Saint-Quentin, că nu va mai intra niciodată în foc, exceptând rugurile Inchiziţiei? N-a aprobat şi ducele de Alba părerea, că negustoria cea mai rea e schimbul unei coroane pentru un glonţ de plumb? Deci, în calitatea lui de marchiz, Montefiore era filipist. Şi tot filipist era şi în calitatea lui de băiat frumos. Se mângâia de porecla lui şi de nestima regimentului, gândindu-se că tovarăşii lui erau

nişte secături, a căror părere se putea, într-o bună zi, să n-aibă nicio trecere, dacă ar mai trăi după acest război de exterminare. Apoi, figura lui era ca un brevet. El se vedea numit colonel, cu siguranţă, fie printr-un fenomen al favoarei feminine, fie printr-o îndemânatecă metamorfoză a căpitanului îmbrăcămintelor în ofiţer de ordonanţă, şi din ofiţer de ordonanţă în aghiotant al unui mareşal politicos. Gloria, pentru el, era o simplă chestie de iscusinţă. Atunci, într-o zi, nu ştiu care jurnal va seri despre el, *bravul colonel Montefiore*, etc. Va avea o sută de mii de scude venit, va lua o fată cu părinţi sus puşi şi nu va îndrăzni nimeni nici să-i conteste vitejia, nici să-i cerceteze rănile. În sfârşit, căpitanul Montefiore avea de prieten pe un Provensal, născut în împrejurimile Nişei, pe contabilul şef al regimentului, numit Diard. Un prieten, fie în temniţă, fie în mansarda de artist, mângie de multe nenorociri. Montefiore şi Diard erau doi filosofi care se consolau prin priceperea aceluiaşi viciu, precum doi artişti adorm durerile vieţii lor cu speranţele gloriei. Amândoi vedeau din răz Jx>i rezultatele lui, nu acţiunea lui, şi-i numiau pe morţi foarte simplu, găgăuţi. Întâmplarea îi făcuse soldaţi, pe când ei ar fi trebuit să se întâlnească în jurul meselor verzi ale unui congres. Amândoi erau înzestraţi cu o fire febrilă, schimbăcioasă, jumătate femeiască, tot atât de tare pentru bine ca şi pentru rău; dar din care pot să iasă, urmând capriciul acestor ciudate temperamente, o crimă tot atâta cât şi o faptă generoasă, un act de măreţie sufletească sau o mârşevie. Soarta lor atârnă la tot minutul de apăsarea mai mult sau mai puţin vie asupra aparatului lor nervos, de către pasiunile puternice şi fugitive. Diard era un comptabil destul de un, dar niciun soldat nu i-ar fi încredinţat punga sau testamentul lui, poate, numai din antipatia pe care o au militarii pentru oamenii de birou. Comptabilul şef nu era lipsit nici de vitejie, nici de un fel de generozitate tinerească, sentimente de care se golesc unii – oameni, îmbătrânind, judecând şi socotind. Schimbător, ca frumuseţea unei femei blonde, Diard era lăudăros, palavragiu şi vorbea despre orice. Se credea

artist, şi aduna, imitând pe doi generali celebri, operele de artă, numai pentru ca să aibă posteritatea parte de ele – aşa spunea el. Tovarăşilor lui le-ar fi fost foarte greu să stabilească ceva hotărât asupra-i. Mulţi dintre ei, deprinşi să recurgă la punga lui, strâmtoraţi de vreo împrejurare „îl credeau bogat, dar el era jucător, şi de jucători poţi spune că n-au nimic sigur. EL era jucător tot atât cât şi Montefiore, şi toţi ofiţerii jucau cu ei: pentru că, spre ruşinea oamenilor, nu se întâmplă rar să vezi împrejurul unei mese verzi oameni cari, la sfârşitul partidei nu se salută şi nu se stimează de loc. Montefiore fusese adversarul lui Bianchir în rămăşagul acestuia cu inima spaniolă.

Montefiore şi Diard se aflau în ultimele rânduri în vremea asaltului, iar când oraşul fu luat, ei erau în inima lui. lrt învălmăşeli – se întâmplă nedreptăţi de astea. Iar cei doi prieteni erau deprinşi cu asemenea noroc. Susţinându-se unul pe altul, ei înaintară vitejeşte printr-un labirint de străduţe strâmte şi mohorâte, mergând amândoi la treburile lor, unul căutând madone zugrăvite, altul căutând madone vii. În nu ştiu care parte a Taragonei, Diard recunoscu, după arhitectura unei bolţi „a cărei poartă era răsturnată, că e o mănăstire acolo, şi alergă pe dată în schit, ca să oprească furia soldaţilor. Sosi tocmai la timp „ca să împiedice pe doi parizieni, pregătiţi să împuşte un tablou cu o virgină de Albane, pe care le-o cumpără, deşi ei, din fanatism militar, îi făcuseră mustăţi. Montefiore, rămas singur, zări în faţa schitului casa unui negustor de postav, pe când izbucnea din ea. un foc de puşcă, tras asupra-i. Dar tot atunci privindu-l de sus în jos, îl oprise o fulgerătoare ocheadă, trimisă repede şi dibaci de – o fetişcană curioasă, al cărui cap se strecurase după colţul unui stor. Taragona luată cu asalt, Taragona furioasă, împuşca prin toate ferestrele. Taragona siluită, cu părul despletit, jumătate despuiată, cu străzile aprinse, inundată de soldaţii francezi ucişi sau ucigând, preţuia pe drept cât o privire, o privire de spaniolă îndrăzneaţă. Nu era aceasta lupta taurilor mărită? Montefiore uită jaful – şi

numai auzi, un moment, nici ţipetele, nici împuşcăturile, nici bubuiturile artileriei. Profilul spaniolei era tot ce văzuse el mai fermecător, el, ştrengar italian, el, ostenitul de italience, obosit de femei şi visând o femeie imposibilă, pentru că se ostenise de toate. Putuse să tresară, el, destrăbălatul, care-şi tocase averea în mii de nebunii ca să sature miile de patimi ale unei tinereţi tocite, şi al celui mai desfrânat monstru pe care l-a putut naşte societatea noastră, îi trecu prin cap o idee, inspirată fără îndoială de glonţul negustorului patriot; să pună foc casei. Dar era singur, n-avea mijloacele. Centrul bătăliei era în piaţa cea mare, unde câţiva încăpăţânaţi se mai apărau. De altfel îi venise o idee şi mai bună. Diard ieşi din mănăstire, Montefiore nu-i spuse nimic de descoperirea lui, şi făcu cu el mai multe plimbări prin oraş. Dar, a doua zi, căpitanul se găzdui milităreşte în casa negustorului de postav. Nu era oare lucru firesc pentru un căpitan al îmbrăcămintelor?

Casa acelui spaniol de treabă era compusă aşa: jos, o prăvălie întunecoasă şi mare, grozav de ferită, cu drugi groşi de fier, cum sunt la Paris vechile magazine din strada Lombarzilor. Prăvălia comunica cu un salon, luminat de o curte lăuntrică. În odaia aceasta respira tot sufletul evului mediu: vechi tablouri afumate, tapetării vechi, o antică *brazero*, pălăria cu pene pusă într-un cui, puşca haiducească şi mantaua lui Bartholo. Bucătăria era legată de odaia aceasta, în care avea loc primirea musafirilor şi masa, unde te mai puteai încălzi, unde se fuma şi se încingea vorba în potriva francezilor. Talere de argint, un serviciu de masă, vesela preţioasă împodobeau un dulap, după moda veche. Dar lumina zilei, cu zgârcenie strecurată în casă, nu lăsa să strălucească obiectele lucioase, de cât puţin, şi, ca într-un tablou de şcoală olandeză, totul acolo devenea brun, până şi figurile. Între prăvălia şi salonul acela, cu culoare şi viaţă atât de patriarhale, se afla o scară întunecoasă, ce ducea într-un magazin, în care lumina permitea cercetarea postăvurilor. Deasupra, era apartamentul negustorului şi al nevesti-sii. În sfârşit, locuinţa ucenicului şi alta a unei servitoare se

aflau în mansardă, sub un acoperiş înalt, spre stradă, şi erau susţinute de bolţi cari dădeau acestei case o înfăţişare ciudată. Aceste camere fură luate de negustor şi de nevastă-sa, care lăsară ofiţerului chiar apartamentul lor, pe semne ca să se ferească de ori şi ce gâlceavă.

Montefiore le spuse că este un fost supus spaniol, persecutat de Napoleon, pe care îl servea de silă. Jumătăţile lui de minciună avură succesul aşteptat. Fu invitat să se împărtăşească la mesele familiei, după cuviinţa numelui, naşterii şi a titlului. Montefiore avea scopurile lui, căutând să câştige bunăvoinţa negustorului. Umbla după o madonă, precum mirosea căpcăunul carnea proaspătă a lui Prichindel şi a fraţilor lui. Cu toată încrederea pe care ştia să o insufle postăvarului, acesta păstra cea mai mare taină asupra madonei. Şi căpitanul nu numai xă nu zări cea mai mică urmă de fată, în prima jumătate de zi pe care şi-o petrecu sub acoperişul cinstitului Spaniol, dar n-auzi niciun zgomot, nu prinse cel mai mic semnr care să-i arate prezenţa, în vechea locuinţă. Sunetul răsuna totuşi atât de viu între pereţii casei, aproape în întregime făcută de lemn, că, în tăcerea primelor ceasuri ale nopţii, Montefiore crezu că bănuieşte cam pe unde se ascundea tânăra necunoscută. Închipuindu-şi că ea e fiica bătrânilor acelora, o crezu orânduită de ei Jârin mansarde, unde îşi aveau şi ei sălaşul, pe tot timpul ocupaţiunii străine. Dar nimic nu trăda ascunzătoarea comoarii de preţ. Ofiţerul sta mult şi bine cu obrazul lipit de ferestruele, cari dădeau în curtea lăuntrică, neagră de umbrele zidurilor. Nu zări nicio lucire, de cât poate pe aceea răsfrânta de ferestrele odăei celor doi bătrâni, care tuşeau, plecau, veneau şi vorbeau. Cât despre fată, nici umbra ei! Montefiore era prea şiret, ca să-şi primejduiască viitorul pasiunei lui, cercetând noaptea casă, sau ca să ciocănească încet pe la uşi. Dacă-l descoperea caldul patriot, bănuitor fiind ca orice Spaniol, tată şi negustor de stofe, s-ar fi pierdut cu desăvârşire. Căpitanul se hotărî deci să aştepte cu răbdare, nădăjduind totul de la vreme şi de la imperfecţia oamenilor, care

totdeauna sfârşesc, chiar cei mârşavi, deci mai ales oamenii cinstiţi, să uite orice fereală. A doua zi, descoperi unde dormea servitoarea, văzând un hamac în bucătărie. Ucenicul dormea pe biroul din prăvălie. În ziua aceia, la masă, Montefiore, blestemând pe Napoleon, reuşi să descreţească fruntea îngrijată a gazdei lui, Spaniol grav, cu chipul negru, semănând cu cei sculptaţi odinioară pe gâturile mandolinelor. Nevastă-sa găsi în cutele figurii ei bătrâne un surâs vesel de vrăjmăşie. Lampa şi răsfrângerile din *brazero* luminau fantastic nobila sală. Gazola tocmai oferea o ţigară semicompatriotului". În acel moment, Montefiore auzi foşnetul unei rochi şi căderea unui scaun, înapoia unei tapiţerii.

— Ah! zise femeia îngălbenind, toţi sfinţii să ne fie în ajutor, şi să nu ni se întâmple vreo nenorocire!

— Aveţi pe cineva acolo? zise Italianul, fără să dea vreun semn de emoţie.

Postăvarul lăsă să-i scape o vorbă urâtă împotriva fetelor. Alarmată, nevastă-sa deschise

O uşă secretă, şi aduse jumătate moartă pe madona Italianului, la care îndrăgostitul fermecat păru că nici nu se uită. Dar, ca să nu pară afectat, se întoarse către gazdă şi îl întrebă în limba lui.

— E fata dumitale, seniore?

Pérez de Lagunia, aşa se numea negustorul, avusese strânse legături comerciale la Genua, la Florenţa, la Livorno, cunoştea italiana şi răspunse în aceeaşi limbă:

— Nu. Dacă mi-ar fi fost frică, aşi umbla cu mai puţine fereli. Copilul ăsta ne-a fost încredinţat, şi aşi prefera să pier eu decât să

I se întâmple cea mai mică nenorocire. Dar poftim de-i dă judecată unui copil de optsprezece ani!

— E foarte frumoasă, spuse rece Montefiore, care nu mai privea fata.

— Frumuseţea mamei ei e celebră, răspunse postăvarul.

Ei filmară înainte, observându-se unul pe altul. Deşi Montefiore îşi impusese aspra lege, ca să nu arunce cea

mai mică privire, care ar fi putut să-i compromită aparenta răceală, totuşi, când Pérez întoarse capul ca să scuipe, el aruncă la întâmplare o privire tinerei fete şi-i întâlni ochii pâlpâitori. Atunci, cu ştiinţa de pătrundere, care dă desfrânatului, ca şi sculptorului, fatala putere ca să dezbrace, ca să zic aşa, o femeie, să-i bănuiască formele: prin câteva judecăţi, şi repezi şi dibace, el văzu un cap-de-operă, a cărui făptură cere toate fericirile amorului. Avea o faţă albă, pe care cerul Spaniei aruncase câteva tonuri uşoare de funingine, adăugând la înfăţişarea ei de pace serafică, o trufie arzătoare. O lucire era strecurată sub pieliţa ei diafană, datorită poate sângelui de maur, care îi da obrazului vioiciune şi-l colora. Ridicat în creştetul capului, părul îi recădea şi-i încorona cu răsfrângeri negre urechile fragede şi străvezii, desenând contururile unui gât aproape azurat. Buclele îmbelşugate scoteau în relief ochii arzători, şi buzele roşii ale gurii frumos arcate. Fusta ei spaniolească vădea mlădioşia mijlocului uşor de îndoit, ca o salcie. Ea era nu virgina Italiei, ci virgina Spaniei, aceea a lui Murillo, singurul artist destul de îndrăzneţ, ca s-o zugrăvească beată de fericirea concepţiei lui Christ, imaginaţie aiurită a celui mai neînfrânat şi a celui mai fierbinte dintre pictori. Trei lucruri se aflau reunite în faţa asta, dintre care numai unul şi-ar ajunge pentru divinizarea unei femei: curăţia perlei care doarme în fundul marei, sublima exaltare a sfintei Tereza spaniola, şi voluptatea care nu se cunoaşte pe sine. Prezenţa ei făcu minunea unui talisman. Montefiore nu mai văzu nimic vechi împrejuru-i; fata întinerise totul. Dar delicioasa apariţie ţinu puţin. Necunoscuta fu petrecută în odaia tainică, în care servitoarea îi duse mai apoi lumină şi mâncare.

— Faceţi foarte bine că o ascundeţi, zise Montefiore în italieneşte, vă voi păstra secretul. La naiba! avem generali care sunt în stare să v-o ridice milităreşte.

Îmbătarea lui Montefiore merse până la a-i sugera ideea de a se cununa cu ea. Apoi ceru câteva informaţii gazdei. Pérez îi povesti bucuros întâmplarea care i-o

hărăzise ca pupilă. Prudentul spaniol se spovedea pentru că el auzise vorbindu-se cu stimă, prin Italia, de Montefiore, şi mai ales ca să arate cât de puternice bariere despărţeau pe faţă de o seducere. Deşi bietul om avu oarecare elocvenţă, de patriarc, în armonie cu moravurile simple şi cu focul de carabină tras asupra lui Montefiore, discursurile lui ar câştiga mai mult spuse pe scurt. Numele acesta Marana, aruncat întâi ca o pată familiei ciudate de care e vorba aici, sfârşise să fie al ei şi să înnobileze viţiul, prin netăgăduita antichitate a viţului. Şi, într-o zi, Marana, cea din veacul al nouăsprezecelea, într-o zi de belşug sau de mizerie, nu se ştie, această problemă e un secret între ea şi Dumnezeu, dar de sigur într-o oră de cucernicie şi melancolie, această femeie se găsi cu picioarele într-o mocirlă şi cu capul în cer. În ceasul acela ea îşi blestemă sângele din vineri se blestemă pe ea însăşi, se înfricoşa că va avea o fiică, şi jură, cum jură asemenea femei, cu străjnicia, cu voinţa ocnaşului, cu cea mai vârtoasă voinţă, cu cea mai exactă deplinătate ce se află sub cer; jură, deci, înaintea altarului, crezând în el, să facă din fiică-sa o fiinţă virtuoasă, o sfântă, ca să răsplătească lungul şir de crime amoroase şi de femei pierdute, şi, să aibă un înger, pentru ele toate, în cer. Jurământul făcut, sângele ei vorbi iar, curtezana se azvârli în viaţa ei aventuroasă, cu încă o cugetare mai mult în inimă. În sfârşit i se întâmplă să iubească cu dragostea violentă a prostituatelor, aşa cum Henrieta Wilson iubi pe lordul Ponsomby, cum domnişoara Dupuis iubi pe Bolinghroke, cum marchiza de Pescaire îşi iubi bărbatul. Dar nu, ea nu iubi, ea adoră pe unul din oamenii cu părul blond, pe un bărbat pe jumătate femeie, pe care-l împodobea cu virtuţi ce nu le avea, ea, păstrându-şi pentru sine tot viţiul. Apoi, de la acest om slab, din această căsătorie fără rost, ne-binecuvântată nici de Dumnezeu nici de oameni, pe care însă fericirea o îndreptăţea şi core niciodată nu e lipsită de fericire, dar de care însă roşesc într-o zi lipsiţii de frunte, ea dobândi o fată; o fată pe care trebuia s-o mântuiască, pentru care dorea o viaţă frumoasă, şi mai ales îi dorea pudoarea,

adică ceea ce-i lipsise ei. De-atunci, fericită sau nenorocită, bogată sau săracă, avu în inimă un sentiment curat, cel mai frumos dintre sentimentele omeneşti, pentru că e cel mai dezinteresata Iubirea îşi are egoismul ei, dragostea de mumă n-are niciunul. Marana fu mamă, ca nicio altă mamă, căci în eternul ei naufragiu, maternitatea putea să-i fie scândură de scăpare. Împlinindu-şi cu sfinţenie o parte din sarcina ei pământeană, trimiţând un înger mai mult în paradis, nu preţuia oare mai mult decât o pocăinţă târzie? Nu era aceasta singura rugă curată îngăduită ei? Aşa că atunci când această copilă, când Maria-Juana-Pepita, (ea ar fi voit să-i dea de paznice pe toate sfintele legendei); când mica făptură îi fu dăruită, ea îşi făcu o atât de înaltă idee de majestatea unei mume, că-şi rugă viţiul să-i îngăduie oleacă de răgaz.

Se făcu virtuoasă şi trăi în singurătate.

— Nu mai avu sărbători, nici nopţi, nici onoruri. Toate noroacele, toate mulţumirile şi le vedea în şubredul leagăn al fetiţei ei. Accentele glasului de copil îi zideau o oază pe nisipurile arzătoare ale vieţii ei. Sentimentul ei nu se putu măsura cu niciun altul. Nu cuprindea el toate simţirile omeneşti şi toate speranţele cereşti? Marana nu voi să-şi atingă copila cu nicio altă pângărire decât cu aceia a păcatului original al naşterei ei, pe care încerca s-o boteze în toate virtuţile sociale. Aşa, ea ceru de la tânărul tată al fetiţei o zestre şi numele lui. Copila nu se numea deci Guana Marana, ci Juana de Mancini. Apoi, după şapte ani de bucurie şi de săratari, de beţie şi de fericire, fu nevoită sărmana Marana să se lipsească de idolul ei, ca să nu-i încline fruntea sub ruşinea moştenită. Muma avu curajul să renunţe la copilul ei, pentru copilul ei, şi-i căută, nu fără dureri cumplite, o altă mamă, o familie, moravuri de deprins, pilde sfinte de imitat. Abdicarea unei mume e o faptă îngrozitoare sau sublimă. Aceasta, nu era sublimă?

În Taragona, o întâmplare fericită o făcu să întâlnească familia Lagunia, într-o împrejurare în care putu să preţuiască cinstea Spaniolului şi neclintita virtute a nevesti-sii. Ea îi întâmpină la timp, ca un înger liberator.

Norocul şi cinstea* negustorului, compromise o clipă, aveau nevoie de un ajutor şi imediat şi tainic. Marana îi încredinţa zestrea Juanei, ne cerându-i nici recunoştinţă, nici dobândă. După judecata ei, un contract era un lucru de inimă; justiţia celui slab, era un pumnal „iar Dumnezeu tribunalul suprem. După ce mărturisi nenorocirile situaţiei ei doñei Lagunia, îşi încredinţă fata şi averea bătrânei onorabilităţi spaniole, care respira curată şi fără pată în casa aceia antică. Doña Lagunia n-avea, copil, şi era încântată să aibă o fată de suflet ca s-o crească. Curtezana se despărţi de scumpa ei Juana, sigură că i-a asigurat viitorul şi că i-a găsit o mamă, bună să facă din ea o Mancini, iar nu o Marana. Părăsind simpla şi modesta casă a postăvarului unde trăiau virtuţile burgheze ale familiei, şi în care religia, cuviosia sentimentelor şi-a cinstei erau şi în văzduh, sărmana fată stricată, mamă dezmoştenită de copilul ei, putu să-şi suporte durerile văzându-şi pe Juana, fecioară, soţie şi mumă, mumă fericită de-a lungul unei vieţi. Curtezana lăsă pe pragul casei una din acele lacrămi pe care îngerii le culeg. Din ziua aceia de doliu şi de speranţă, Marana, bântuită de presimţiri neînfrânte, de trei ori mai venise ca să-şi vadă fata. În prima dată, Juana se afla prada unei boli periculoase.

— Ştiam, spuse ea lui Pérez după ce sosise. Prin somn şi de departe, ea văzuse pe fiică-sa murind.

— O servi, o veghe. Apoi, într-o dimineaţă pe când fiică-sa, în convalescenţă, dormea, o sărută pe frunte şi plecă, fără să se fi dat pe faţă. Muma izgonea pe curtezană! A doua oară, Marana veni la biserică, pe când se făcea confirmarea catolică a Juanei. îmbrăcată simplu, ca or cine, ascunsă după un stâlp, muma poscrisă se recunoscu în fiică-sa, aşa precum fusese ea într-o zi, figură cerească de înger, curată ca omătul căzut dimineaţa pe Alpi. Curtezană până şi-n maternitatea ei, Marana. simţi în fundul sufletului o gelozie mai puternică decât toate dragostele ei la olaltă, şi plecă din biserică, incapabilă să mai reziste dorinţei» de-a ucide pe doña Lagunia, pe care o vedea acolo, cu chipul strălucitor, făcând pe mama. În

sfârşit, cea din urmă întâlnire, dintre mamă şi fiică, avu loc la Milan, undg se duseseră negustorul şi nevastă-sa. Marana trecu prin Corso cu tot alaiul unei suverane. Trecu pe dinaintea fiică-sii repede ca fulgerul, şi nu fu recunoscută. Groaznică tristeţe! Acestei Marana ghiftuită de săruturi, îi lipsea unul, numai unul, pentru care le-ar fi vândut pe toate celelalte: sărutul fraged şi voios dat de o fiică mamei sale, mamei onorate, unei mame în care strălucesc toate virtuţile casnice. Juana vie, era ca moartă pentru ea! Un gând însufleţea pe curtezană, căreia tocmai atunci, ducele de Lina îi spunea:

— Ce ai, iubirea mea? Un gând delicios! Juana era mântuită. Ea putea să ajungă una dintre femeile cele mai de rând, cine ştie, dar nu o josnică curtezană căreia să-i poată Spune or cine: Ce ai, dragostea mea? În sfârşit, postăvarul şi nevastă-sa îşi îndepliniseră datoria fără ştirbire. Zestrea Juanei, ajunsă fata lor, va creşte. Pérez de Lagunia, cel mai bogat negustor din – provincie, avea pentru fetiţă un sentiment aproape superstiţios. După ce-i scăpase casa dintr-o ruină ruşinoasă, prezenţa cereştei creaturi nu-i adusese ea propăşirea nemaiaşteptată? Soţia lui, suflet de aur, plin de delicateţe, făcuse din fată un copil cucernic, tot atât de neprihănit pe cât era de frumos. Juana putea tot atât de bine să fie nevasta unui senior ca şi a unui comerciant bogat, nu-i lipsea niciuna dintre virtuţile cerute de destinuri atât de faimoase. Dacă nu venea războiul, Pérez, care visase să se ducă la Madrid, ar fi măritat-o cu vreun mare demnitar al Spaniei.

— Nu ştiu pe unde-o fi Marana, zise Pérez sfârşind. Dar, or unde s-ar afla prin lume, dacă a aflat de ocuparea provinciei noastre de către armatele dumneavoastră, şi despre asediul Daragonei, ea se află pe drum, vine ca să-şi păzească fiica.

Povestirea ce-o auzise, schimbă hotărârea căpitanului italian, el numai voi să facă din Juana de Mancini marchiză de Montefiore. Recunoscu sângele Maraneinei în ocheadă ce-o schimbase cu fata prin storuri, în viclenia întrebuinţată de ea ca să-şi astâmpere curiozitatea, şi-n

ultima privire ce i-o aruncase. Craidonul voia să la de nevastă o femeie virtuoasă. Aventura era plină de pericole, dar de pericole de-acelea de care nu se spăimântă nici omul cel mai puţin curagios, pentru că au drept rod dragostea şi plăcerile ei. Ucenicul culcat pe tejghea, servitoarea în bucătărie, Pérez şi nevastă-sa fără îndoială că dormeau ca bătrânii; sonoritatea casei, o supraveghere ca de balaur, totul era piedică, totul făceau din amorul acesta un amor imposibil. Dar, Montefiore avea din partea lui, în potriva atâtor imposibilităţi, sângele neamului Marana, care pâlpâia în inima curioasei Italience, Spaniolei prin moravuri, fecioară neprihănită, nerăbdătoare ca să iubească.

Pasiunea, fata şi Montefiore, toţi trei puteau v să înfrunte tot universul.

Montefiore împins şi de instinctul oamenilor cu stare cât şi de nădejdile vagi ce nu şi le lămureşte cinevă, şi cărora le dăm numele de presimţire, cuvânt uimitor de adevărat, îşi petrecu primele ceasuri ale nopţii aceleia la fereastră, privind în jos înspre ascunzătoarea bănuită. Bănuia locul în care cei doi bătrâni îşi cuibăriseră ultima lor dragoste şi bucurie. Cei doi tineri erau despărţiţi prin magazinul de cercetat postăvurile. Căpitanul nu putea să pună temei pe zgomotele semnificative făcute în toată casa, şi care e limbajul artificial, scornit de amanţi în asemenea împrejurări. Dar întâmplarea îi veni în ajutor, sau poate chiar fata! Tocmai când se aşeză la fereastră, văzu, pe zidul negru al curtei, o zonă de lumină, în mijlocul căreia se desena silueta Juanei. Mişcările repetate ale braţului, chipul cum sta, totul arăta că ea se pieptăna pentru culcare.

— E singură? se întreba Montefiore. Aşi putea oare fără pericol să las o scrisoare îngreuiată cu câteva monede, la capătul unei sfori şi să fac aşa ca plicul să lovească gemuleţul rotund, care fără îndoială, că-i luminează chilia? El sorise pe loc un bilet, adevărată scrisoare ofiţerească, de soldat izgonit pe insula Elba, de marchiz scăpătat care pe vremuri ar fi parfumat-o cu mosc,

de marchiz ajuns acum căpitan al îmbrăcămintelor. Făcu, din ce găsi la îndemână o sfoară, legă biletul îngreuiat cu câţiva lei şi-l coborî în taină şi în tăcere până în mijlocul sferei de lumină.

— Umbrele ce se vor arăta îmi vor spune dacă maică-sa sau servitoarea sunt cu ea. Dacă n-o fi singură, se gândea Montefiore, îmi voi trage repede sfoara.

Dar când după mii de greutăţi, lezne de priceput, banii loviră geamul, o singură figură, zveltul bust al Juanei, se agită pe zid. Fata deschise fereastra încetişor, văzu biletul, îl luă şi stătu dreaptă, citindu-l. Montefiore îi cerea o întâlnire şi cerea, în stilul romanelor vechi, inima şi mâna Juanei de Mancini. Videnie mârşavă vulgară, dar al cărei succes va fi totdauna sigur! La vârsta Juanei, nobleţea sufletului creşte pericolele vârstei. Un poet din vremea noastră a spus. «Pe femeie puterea ei o prinde. Amantul se preface că se îndoieşte de dragostea ce o inspiră, tocmai când e mai iubit. Încrezătoare şi mândră, fata ar voi să scornească sacrificii nemaiauzite şi nu cunoaşte în destul nici lumea nici pe bărbaţi, ca să rămâie liniştită în mijlocul pasiunilor stârnite în ea şi să acopere cu dispreţ pe bărbatul care poate primi o viaţă ca răscumpărare a unei imputări mincinoase.»

De pe vremea sublimei constituiri a societăţilor, fata se găseşte între grozavele sfâşieri pricinuite de calculele virtuţei prudente ca şi de nenorocirile greşelei. Adesea ea pierde o iubire, cea mai delicioasă în aparenţă, e prima, dacă rezistă; pierde o căsătorie dacă e imprudentă. Aruncând o privire asupra zbuciumului vieţii sociale din Paris, ţi-e peste putinţă să te îndoieşti de necesitatea unei religii, aflând cât de multe fete sunt seduse. Parisul e situat pe al patruzeci şi optulea grad de latitudine, iar Taragonul pe al patruzecelea. Vechea chestiune a climatelor este încă necesară povestitorilor, ca să justifice deznodămintele şi greşelile ca şi rezistenţele în amor.

Montefiore ţinea ochii ţintiţi pe elegantul profil negru desenat în mijlocul luminii proiectate. Nici el, nici Juana, nu puteau să se vadă. Un afurisit ciubuc de zidărie le lua

putinţa unei corespondări mute, care se poate stabili între doi îndrăgostiţi, când stau plecaţi pe ferestre. De-aceia sufletul şi atenţia căpitanului erau ţintuite asupra cercului luminos, în care, poate că fata, fără ştirea ei, şi-a fi lăsat oglindite cugetările prin gesturi. Dar nu. Straniile mişcări ale Juanei nu-i îngăduiau lui Montefiore să capete cea mai mică speranţă. Juana petrecea desfăcând biletul. Virtutea şi morala imită adesea, în neîncrederea lor, prevederile gelosului Bartholo din comedie. Juana, fără cerneală, fără toc şi hârtie, răspundea făcând litere cu foarfeca. De grabă, ea legă biletul, ofiţerul îl trase, îl deschise, îl puse la lumina lămpei şi cit-*Vino*!

— Să viu! îşi zise el. Dar otrava, pumnalul, sabia lui Pérez! Şi ucenicul care abia a adormit pe comptuar? Şi servitoarea stă în hamac! Dar casa asta răsunătoare ca un bas de la operă, în care aud de-aici sforăitul moşneagului Pérez. Să viu! Oare ea fi-are nimic de pierdut? Străpungătoare gândire! Numai desfrânaţii ştiu să fie atât de logici şi pot pedepsi o femeie pentru devotamentul ei. Omul a inventat pe Satan şi pe Lovelace. Dar fecioara e un înger căruia el nu-i poate predica de cât viţffle lui. Ea este atât de mare, aşa de frumoasă, în cât el nu poate nici s-o mai mărească, nici s-o înfrumuseţeze. Lui nu i-a fost hărăzită de cât fatala putere de-a o veşteji, atrăgând-o în viaţa-i mocirloasă. „Montefiore aşteptă ceasul din noapte cel mai plin de somn. Apoi cu toate temerile lui, scoborî desculţ, cu pistoalele la el, merse tiptil, tiptil, se opri să asculte tăcerea, întinse mâinile înainte, pipăi treptele, aproape începând să vadă prin întuneric, mereu gata să se întoarcă în odaia lui, la cea mai mică mişcare neobişnuită, îşi îmbrăcase Italianul cea mai frumoasă uniformă, îşi parfumase păru-i negru şi dobândise particulara strălucire, pe care toaleta şi grija migăloasă de persoana ta o capătă frumuseţile fireşti. În asemenea împrejurare, cei mai mulţi bărbaţi, sunt atât de femei, ca şi o femeie. Montefiore putu ajunge fără piedică la tainica uşă a iatacului locuit de fată. Iatacul era scobit parcă într-un unghi al casei, lărgită în această parte, porţiune de spaţiu ce rezultă din nevoia ce a

au oamenii de-a-şi strânge casele una-ntr-alta, pământurile fiind scumpe.

Chilia asta era cu desăvârşire a Juanii, în ea sta toată ziua, departe de privirea tuturora. Până atunci fata dormise cu mamă-sa adoptivă. Dar în strâmtoarea din mansardă, cei doi soţi nu voiră s-cf ducă şi pe pupila lor.

Doña Lagunia lăsase deci pe fetiţă sub paza şi sub cheia uşii secrete, sub protecţia ideilor religioase, cele mai bune, căci ele ajunseseră superstiţii, şi sub apărarea fireştei ei mândrii, pudorii ei de senzitivă, care făceau din tânăra Mancini o raritate în sexul ei. Copila avea virtuţile cele mai mişcătoare şi inspiraţiile cele mai pasionate. Din pricina acestora fusese nevoie, de sfinţenia unei atât de monotone vieţi ca să se potolească sângele învăpăiat al neamului Marana, scânteind în inimă, şi pe care mama vitregă le numea ispitele diavolului. O dâră subţire de lumină, trasă pe podele printr-o crăpătură a uşii, îi spuse lui Montefiore că a găsit locul. Zgârie încet la uşă, Juana deschise. Montefiore intră, palpitând tot, şi văzu limpede în chilioară o expresie de curiozitate naivă, cea mai deplină neştiinţă de primejdia în care se afla, şi un fel de admiraţie candidă. Rămase vreme de un minut izbit de sfinţenia priveliştii ce se arăta ochilor lui. Pe ziduri se afla o tapiţerie cenuşie presărată cu flori violete. O lădiţă de abanos, o antică oglindă, un larg şi vechi fotoliu tot de abanos şi acoperit cu tapiţărie, iar lângă masă un scaun: iată totul. Pe masă erau flori şi broderie de lucrat; iar în fund un pat strâmt şi scund, pe care Juana visa. Deasupra patului trei tablouri; în dreptul căpătâiului un crucifix cu vas pentru aghiazmă şi o rugăciune scrisă cu litere de aur şi înrămată. Florile răspândiau o mireasmă plăpândă, lumânările risipeau o lumină dulce. Totul era calm, pur şi sfânt. Visurile Juanei, şi mai ales Juana, dăruiseră farmecul lor lucrurilor, şi sufletul ei se părea că împrăştie raze. Era perla în scoica ei. Juana, îmbrăcată în alb, frumoasă numai prin frumuseţea ei, lăsându-şi cartea de rugăciuni ca să cheme amorul, ar fi insuflat respect chiar şi lui Montefiore, dacă tăcerea, dacă noaptea, dacă Juana n-ar fi fost atât de

îmbietoare, dacă pătucul alb n-ar fi fost desfăcut, cu plapuma dată-n lături şi perna n-aş fi destăinuit mii de dorinţi tulbure. Montefiore stătu multă vreme nemişcat, beat de o fericire necunoscută, poate aceea a Satanei, când vede cerul printr-o spărtură în norii deşi de deasupra lui.

— De cum te-am văzut, zise el îţi limba toscană pură, te-am iubit. În dumneata mi-a fost şi sufletul şi viaţa, şi îndurerate vor fi de-a pururea, dacă voieşti.

Juana asculta, sorbind văzduhul, sunetul cuvintelor acelea, pe care dragostea le făcea măreţe.

— Micuţo dragă, cum de-ai putut respira atâta timp în casa asta şi nu mori? Tu, făcută ca să domneşti peste lume, ca să locuieşti în palatul unui prinţ, să treci din serbare în serbare, să simţi bucuriile pe care le stârneşti, să vezi totul închinat la picioarele tale, să întuneci cele mai frumoase avuţii cu frumuseţea ta care n-ar întâlni semene, trăieşti aici, singuratică, alături de doi negustori.

Mreajă vicleană. El voia să afle dacă Juana n-avusese niciun amant.

— Da, răspunse ea. Dar cine ţi-a spus dumitale cele mai tainice gânduri ale mele? De câteva luni sunt tristă de moarte. Da, mai degrabă vreau să mor, decât să mai stau multă vreme în casa asta. Vedeţi broderia asta, nu e un punct pe ea, care să nu fi fost făcut sub mii de gânduri cumplite. De câte ori n-am vrut să fug şi să mă arunc în mare! De ce? nici eu nu mai ştiu… Mici supărări de copil, dar foarte reale, cu toată prostia lor… De multe ori am îmbrăţişat pe mama, seara, ca şi cum aş fi îmbrăţişat-o pentru ultima oară, spunându-mi în taină:

— Mâine mă omor. Şi-apoi nu muream. Sinucigaşii se duc în iad, şi mie mi-era aşa de tare frică de iad, cărtiai bucuros trăiam. Mă scol în fiecare zi, mă culc, lucrez în anumite ceasuri şi fac aceleaşi şi iar aceleaşi lucruri. Nu mi s-ar urî, dar sufăr… Şi totuşi, tata şi mama mă adoră! Ah! sunt rea, bine-i spun eu duhovnicului meu.

— Şi-ai stat întotdeauna aici, fără nicio distracţie, fără plăceri?

— O! n-am fost totdeauna aşa. Până la vârsta de cincisprezece ani, cântecele, muzica, sărbătorile la biserică, îmi plăceau mult. Eram fericită să mă simt ca îngerii, fără păcate, să pot să mă spovedesc mereu la opt zile, în sfârşit iubeam pe Dumnezeu. Dar de trei ani încoace, din zi în zi, totul s-a schimbat în mine. Mai întâi am vrut să am flori aici, şi mi-au adus foarte frumoase... Apoi am vrut... Dar acum nu mai vreau nimic, spuse ea după o tăcere scurtă, zâmbind lui Montefiore. Nu mi-ai scris dumneata adinioarea că mă vei iubi totdeauna?

— Da, Juana measpuse dulce Montefiore, luând-o pe adorabila copilă de mijloc şi strângând-o cu putere pe inima lui, da. Dar lasă-mă să-ţi vorbesc cum îi vorbeşti tu lui Dumnezeu. Nu eşti tu mai frumoasă decât fecioara Maria din ceruri? Ascultă! Îţi jur, vorbi iarăşi el sărutând-o pe păr, îţi jur luând fruntea ta drept cel mai frumos dintre altare, să fac din tine idolul meu, să te acopăr cu toate bunătăţile pământeşti. Ţie cupeurile mele, ţie. palatul meu din Milano, ţie giuvaierurile, diamantele străvechei mele familii, ţie în fiecare zi noi podoabe, ţie mii de plăceri şi toate fericirile lumii.

— Da, zise ea, îmi” plac mult toate acestea. Dar simt în sufletul meu că ceea ce voi iubi mai mult pe lume va fi dragul meu soţ. *Mi-o care sposo*! zise ea; căci e peste putinţă să spui în alte două vorbe admirabila duioşie, amoroasa eleganţă de sunete cu care limba şi pronunţarea italiană îmbracă aceste trei cuvinte delicioase. Italiana era limba maternă a Juanei.

— Îmi voi găsi, începu ea aruncându-i lui Montefiore o privire în care strălucea nevinovăţia heruvimilor, îmi voi găsi religia mea scumpă în *el*. El şi Dumnezeu, Dumnezeu şi el. Vei fi Dumneata acela? rosti ea. Da, de sigur Dumneata vei fi strigă ea după o mică tăcere. Ah, vino să vezi tabloul pe care tata mi l-a adus din Italia.

Luă o lumânare, făcu un semn lui Montefiore şi-i arătă, lângă. pat, pe Sfântul Mihail nimicind pe diavol.

— Ia te uită, n-are ochii Dumitale? De aceia când te-am văzut pe stradă, întâlnirea aceasta mi s-a părut o

prevestire a cerului. În visurile mele de dimineaţă până nu mă cheamă mama la rugăciune am contemplat de atâtea ori pictura aceasta, îngerul acesta, c-am ajuns să-l cred soţul meu. Doamne, îţi vorbesc ca şi cum mi-aş vorbi mie. Trebuie să-ţi par tare nebună; dar dacă ai şti câtă nevoie are o biată întemniţată să-şi spuse gândurile care o înăbuşe! Singură fiind, vorbeam florilor, buchetelor de pe tapete, mi se părea că mă

Geamul marana înţeleg mai bine ele decât tata şi mama vecinic aşa de gravi.

— Juana, vorbi Montefiore luându-i mâinile şi sărutându-i-le cu patima, care-i strălucea în ochi, în gesturi şi în sunetul glasului lui, vorbeşte-mi ca bărbatului tău, ca ţie însuţi. Am suferit tot ce-ai suferit şi tu. Între noi e firesc să ajungă puţine cuvinte ca să ne înţelegem trecutul. Dar nu vom avea niciodată destule ca să ne putem spune fericirile ce ne-aşteaptă. Pune-ţi mâna pe inima mea, simţi cum bate? Să făgăduim amândoi în faţa lui Dumnezeu, care ne vede şi ne aude, că vom fi unul altuia credincioşi tot timpul vieţii noastre. Iată, ia inelul acesta… dă-mi-l pe al tău.

— Să-ţi dau inelul meu! strigă fata îngrozită.

— Şi de ce nu? întrebă Montefiore îngrijat de atâta naivitate.

— Eu îl am de la Sf. Părinte Papa. Mi-a fost pus pe deget în copilăria mea de către o frumoasă Doamnă, care mă alăptase, care m-a adus în casa aceasta şi mi-a spus să-l păstrez în totdeauna.

— Juano, tu ţi-ai să mă iubeşti?

— Ah! zise ea. Ia-l, nu eşti Dumneata mai vrednic de el decât mine?

Ea ţinea inelul tremurând şi-l strângea privind pe Montefiore cu o pătrundere cercetătoare şi scormonitoare. Inelul acesta era ea întreagă: şi i-l dădea.

— Oh! Juana mea, zise Montefiore strângând-o în braţef ar trebui să fiu un monstru ca să te amăgesc. Te voi iubi de-a pururi…

Juaha devenise visătoare. Montefiore se gândea în sine că la prima întrevedere nu trebuia să rişte ceva, care ar putqa să înspăimânte pe o copilă aşa de curată, care greşea mai mult din virtute decât din dorinţă. El îşi puse nădejdea în viitor, în frumuseţea lui a cărei putere o cunoştea şi în nevinovata logodire a inelului, cea mai măreaţă dintre uniri, cea mai uşoară şi cea mai puternică dintre ceremonii, nunta inimii.

Tot restul nopţii şi toată ziua de a doua zi, închipuirea Juanei, trebuia să fie complicea pasiunei ei. Deci el se sili să fie tot atât de respectuos pe cât era de dulce. Gândind astfel, ajutat de pasiune şi mai ales de poftele aprinse de Juana, el fu mângâios şi dulceag în cuvinte. îmbarcă pe nevinovata copilă, în toate planurile unei vieţi noi, îi zugrăvi lumea în culorile cele mai strălucitoare, îi vorbi de toate amănuntele gospodăriei, atât de plăcute fetelor şi încheia cu greu unele hotărtri, ceea ce dădea drepturi şi realitate amorului. Apoi după ce se înţeleseră asupra orei întâlnirilor lor noaptea, lăsă pe Juana fericită dar schimbată. Juana cea curată şi sfânta nu mai exista: în privirea aruncată la sfârşit, în frumoasa mişcare de-aş duce fruntea la buzele amantului, era de acum mai multă pasiune decât – i este îngăduit unei fete să arate. Singurătatea, plictiseala treburilor ei, în opoziţie cu natura sa făcuseră toate acestea. Ca să fie cuminte şi virtuoasă ar fi trebuit poate s-o obişnuiască cineva cu lumea, sau să i-o ascupdă pe veci.

— Ziua de mâine îmi va părea foarte lungă, zise ea primind pe frunte o sărutare care încă era castă. Dar să stai prin sală şi să vorbeşti mai tare, ca să pot să-ţi aud glasul, să-mi umple inima.

Montefiore ghicind toată viaţa Juanei, a fost şi mai mulţumit că şi-a putut înfrâna poftele, ca să-şi asigure şi mai bine plăcerile. Reuşi să se urce în odaia lui fără accident. Zece zile trecură fără ca vreo întâmplare de seamă să tulbure pacea şi singurătatea casei. Montefiore întrebuinţase toate măgulirile italieneşti pentru bătrânul Pérez, pentru Doña Lagunia, pentru ucenic chiar, pentru

servitoare, şi toţi îl iubeau.

Dar cu toată încrederea ce-a ştiut să le-o inspire, niciodată n-a voit să profite de ea cerând s-o vadă pe Juana şi să facă să se deschidă uşa chiliei delicioase. Tânăra italiancă setoasă de-aş vedea amantul, îl ruga adesea; dar refuzase totdeauna, din prevedere. De altminteri, îşi întrebuinţase tot creditul şi ştiinţa ca s-adoarmă bănuielile celor doi soţi bătrâni, pe care îi obişnuise să-l vadă pe el militar, că nu se scoală decât la prânz. Căpitanul spuse că-i bolnav. Cei doi iubiţi nu mai trăiau aşa dar decât noaptea, pe când totul dormea în casă. Montefiore n-ar fi fost unul dintre stricaţii cărora obişnuinţa plăcerii le îngăduie să-şi păstreze sângele rece în ori şi ce împrejurare, ei ar fi fost de zece ori pierduţi în aceste zece zile. Un amant tânăr, în nevinovăţia primei iubiri, s-ar fi lăsat dus la greşeli fermecătoare, cărora este aşa de greu să rezişti. Dar italianul rezista până şi Juanei năzuroase, Juanei nebune, Juanei care îşi făcea din păr un lanţ şi i-l petrecea pe după grumaj, ca să-l oprească. Totuşi chiar omul cel mai pătrunzător n-ar fi putut uşor ghici secretele întâlnirilor lor nocturne. E de crezut că sigur de izbândă, italianul îşi hărăzea plăcerile de neuitat ale unei seduceri încete, ale unui incendiu care naşte treptat şi isprăveşte prin a aprinde totul. În a unsprezecea zi, el crezu că e bine să încredinţeze, ca pe o mare taină» bătrânului Pérez: că pricina desgraţierii lui de către familie, era o căsătorie nepotrivită. Această falşă spovedanie era ceva nespus de urât, pe când se desfăşura drama nocturnă chiar în acea casă. Montefiore, ca un vechi jucător pregătea un deznodământ de care se bucura de mai înainte ca un artist, care îşi iubeşte arta. El socotea să părăsească degrabă şi casa şi amorul. Aşa că atunci când Juana, primejduindu-şi viaţa poate, va întreba pe Pérez unde e oaspetele, bine înţeles după multă aşteptare, Pérez îi va răspunde fără să cunoască însemnătatea răspunsului: Marchizul de Montefiore, s-a împăcat cu familia lui, care consimte să-i primească femeia, şi s-a dus să i-o prezinte. Atunci, Juana… Italianul nu se întrebase niciodată ce se va mai

întâmplă cu Juana. Dar el studiase nobleţă, condamna toate virtuţile, şi era sigur de tăcerea Juanei.

El dobândi o misiune de la un ştiu care general. După trei zile, noaptea, în noaptea din ajunul plecarei, Montefiore, vrând fără îndoială ca un tigru să nu mai lase nimic din pradă, în loc să se urce în odaia lui, intră îndată după cină la Juana, ca să aibă o cât mai lungă noapte de adio. Juana, adevărată spaniolă, adevărată italiancă, având o îndoită patimă, se simţi fericită de cutezarea lui. Copila era plină de flăcări! A găsi în dragostea curată a căsniciei plăcerile crude, ale unei legături nepermise, a-şi ascunde soţul după perdelele patului, a-şi înşela pe jumătate, părinţii adoptivi, şi a putea să le spună în caz de surprindere: Sunt marchiza de Montefiore! Pentru o fetiţă romantică, şi care n-a visat de trei ani, dragostea, fără să viseze toate primejdiile, nu era asta o sărbătoare? Uşa se închise în urma lor, ca să le tăinuiască nebuniile, fericirea, ca un voal, pe care nu e nevo-e să-l ridici. Era cam pe la ceasurile nouă, negustorul şi nevastă-sa îşi citeau rugăciunile de seară. De odată zgomotul unei trăsuri trasă de cai mulţi se auzi în ulicioară. Ciocănituri tari, grăbite, răsunară în prăvălie şi servitoarea alergă să deschidă. Pe dată, în două salturi intră în sala cea veche, o femeie înveşmântată măreţ, deşi coborâse dintr-o birjă grozav de stropită de noroiul a o sută de drumuri. Trăsura străbătuse, Italia, Franţa şi Spania. Era Marana! era Marana, care cu toţi cei treizeci şi şase de ani, cu toate petrecerile, era în toată splendoarea unei *bella fogoranta*, precum i se spunea la Milan, de către pătimaşii ei adoratori. Marana, care, amanta ştiută a unui rege, părăsise Neapolul, sărbătorile din Neapol, cerul din Neapol, apogeul vieţii ei de aur şi de serenade, de parfume şi de mătase, aflând prin amantul ei regal, evenimentele din Spania şi asaltul Taragonei, îşi zisese ea:

— La Taragona înainte de luarea Taragonei!

Şi fără să mai poarte grija curtei, nici a coroanei, sosise la Taragona, înarmată cu un firman aproape imperial, încărcată de aut, care o lăsă să treacă prin

imperiul francez ca un fulg pe vânt. Pentru mamă nu există spaţiu; o adevărată mamă presimte tot şi-şi vede copilul dintr-un pol la celălalt.

— Fiica mea! fiica mea! striga Marana.

La glasul ei, la furtunatica-i invazie, la înfăţişarea acea de regină, cartea de rugăciuni căzu din mâinile lui Pérez şi ale nevesti-sii. Vocea aceia bubuia ca trăsnetul, şi ochii Maranei aruncau fulgere.

— Este aici, răspunse negustorul cu glas liniştit, după o pauză în care îşi potolise emoţia pricinuită de repedea sosire, de privirea şi vocea Maranei.

— E aici, repetă el, arătând înspre chilioară.

— Da, şi n-a fost cumva bolnavă, e mereu…

— E perfect sănătoasă, zise doña Lagunia.

— Doamne! mă poţi arunca de acuma în iad pentru vecie, dacă asta ţi-evoia, strigă Marana, ducându-şi paşii sfârşită, mai mult moartă, către un fotoliu.

Via colorare din obrajii ei, datorită frământării, se stinse de-odată. Marana păli. Avusese putere să îndure suferinţa, dar nu mai putea să-şi poarte bucuria. Bucuria era mai violentă de cât durerea, căci păstra în ea ecourile durerii şi temerile bucuriei.

— Mă întreb, zise ea, cum aţi făcut? Taragona a fost luată cu asalt.

— Da, vorbi Pérez. Dar când mă vedeţi viu, de ce – mi mai puneţi întrebarea asta? N-ar fi trebuit să mă ucidă ca să ajungă la Juana?

La răspunsul acesta, curtezana apucă mâna bătătorită a lui Pérez şi o sărută, şi lacrimi îi picară pe ea. Era tot ce avea ea mai de preţ sub cer, ea care nu plângea niciodată.

— Om milostiv, zise ea în sfârşit. Dar n-a trebuit să găzduiţi militari?

— Pe unul doar, răspunse spaniolul. Din fericire îl avem pe cel mai cinstit dintre oameni, pe un fost spaniol, un italian careurăşte pe Bonaparte. E un om însurat, om rece… Se scoală târziu şi se culca de vreme. Ba chiar acum e bolnav.

— Un italian! Cum îl cheamă?

— Căpitanul Montefiore…

— Atunci s-ar putea să fie marchizul de Montefiore.

— Da, Sen ora, el este.

— A văzut-o pe Juana?

— Nu, zise doña Lagunia.

— Te înşeli, nevastă, grăi Pérez. Marchizul de sigur că a văzut-o pe Juana, dar numai o clipă, i-adevărat. Şi mi se pare că a privit-o atunci când a intrat la noi în vremea mesei.

— Ah! vreau să-mi văd fata!

— Nimic mai uşor, rosti Pérez. Doarme, Dacă o fi lăsat cheia în broască, are să fie nevoie s-o deşteptăm.

Ridicându-se ca să ia cheia trebuincioasă, ochii neguţătorului căzură din întâmplare pe peretele din curtea lăuntrică. În cercul de lumină proiectat pe zid, pe marea fereastră ovală a ulicioarei, el zări umbra unui grup pe care, până la graţiosul Cânova, niciun sculptor nu l-ar fi născocit.

Spaniolul se întoarse.

— Nu ştiu, spuse el Maranei, unde au pus cheia.

— Eşti foarte palid, zise ea.

— Am să vă spun îndată pentru ce, răspunse el, sărind să-şi ia pumnalul, pe care-l luă şi cu care izbi cu putere în uşa Juanei, strigând: «Juano! deschide! deschide!

În vocea lui era o groaznică deznădejde, care îngheţă pe cele două femei.

Dar Juana nu deschidea, pentru că-i trebuia vreme până să ascundă pe Montefiore. Nu ştia nimic din ce se petrecea în sală. Orele tapiserii de pe uşă năbuşeau cuvintele.

— Doamnă, mint spunându-vă că nu ştiu unde e cheia. Iat-o, zise el scoţând-o din bufet Dar nu avem ce face cu ea. Are şi Juana una şi e în broască, iar uşa e baricadată. Suntem păcăliţi, nevastă! zise el întorcându-se spre soţia lui. La Juana se află un bărbat.

— Pe mântuirea sufletului meu, nu e cu putinţă! vorbi nevastă-sa.

— Nu te jura, doña Lagunia. Cinstea noastră e moartă, iar femeia asta... El arătă pe Marana care se ridicase şi rămăsese împietrită, trăsnită de vorbele lui. Femeia aceasta, urmă el, are drept să ne dispreţuiască. Ea ne-a mântuit viaţa, averea, cinstea, iar noi n-am ştiut să-i păstrăm de cât banii!

— Juano, deschide, strigă el, sau sfărâm uşa.

Şi glasul lui crescând în violenţă, se rostogolea până în şurele casii, dar el era rece şi liniştit. Ţinea în mână viaţa lui Montefiore şi avea să-şi spele remuşcările în tot sângele italianului.

— Ieşiţi, ieşiţi, ieşiţi, ieşiţi cu toţii! strigă

Marana aruncându-se cu agerimea unei tigrese asupra pumnalului, pe care-l şi smulse din mâinile lui Pérez, uimit.

— Du-te, Pérez, rosti ea cu linişte, pleacă şi dumneata şi nevasta dumitale, şi slujnica şi ucenicul dumitale. Era să se facă moarte de om. Ai fi fost împuşcat de către toţi francezii. Fii pe pace, pe mine numai mă priveşte. Între fiica mea şi mine număr Dumnezeu poate interveni. Cât despre amant, eu am de furcă cu el. Pământul întreg nu mi l-ar scoate din mâini. Haideţi dar, plecaţi, vă eu. Văd limpede, fata asta e o Marana.

— Voi, religia voastră, cinstea voastră, eraţi totuşi prea slabi ca să luptaţi cu sângele meu.

Ea suspină înfricoşător şi ochii ei erau uscaţi. Pierduse totul şi ştia să sufere, era curtezana. Uşa se deschise. Marana uită totul, iar Pérez, făcând un semn nevesti-sii putu să stea la postul lui. Ca un spaniol de viţă, nestrămutat asupra cinstei, stătea gata să ajute răzbunarea mumei trădate. Juana, în lumină potolită, înveşmântată în alb, sta liniştită în mijlocul odăii.

— Ce voiţi dumneavoastră? zise ea.

Marana nu putu să-şi stăpânească deplirr un fior.

— Pérez, întrebă ea, camera asta mai are vreo ieşire?

Pérez făcu semn că nu. Încrezătoare, curtezana intră în odaie.

— Juano, eu sunt mama ta, judecătorul tău şi te afli

acum în singura stare care mă sileşte să mă descopăr ţie. Ai venit la mine, tu pe care te voiam a cerului. Ah! cumplit de jos ai căzut. Ai ascuns aici un amant.

— Doamnă, nu trebuia şi nu se poate afla aici de cât soţul meu, răspunse ea. Sunt marchiza de Montefiore.

— Sunt oare două! zise bătrânul Pérez cu vocea lui gravă. El mi-a spus că e însurat.

— Montefiore, dragostea mea! strigă fata sfâşiind perdelele şi arătând pe ofiţer, vino, oamenii aceştia te ponegresc.

Italianul se înfăţişe galben-vânăt. Vedea un pumnal în mâna Maranei şi o cunoştea pe Marana.

De-aceia dintr-un salt, ţâşni afară din odăiţă, strigând tunător: Ajutor! ajutor! asasinează pe un Francez. Soldaţi din al şaselea de linie, daţi fuga, alergaţi după căpitanul vostru! Ajutor!

Pérez îl apucase în braţe pe marchiz şi mâna lui mare era să-i pune botniţă, dar curtezana îl opri spunându-i: Ţine-l bine, dar lasă-l să ţipe. Deschideţi uşile, lăsaţi-le deschise şi plecaţi cu toţii, v-o mai repet odată.

— Iar tu, vorbi ea, adresându-se lui Montefiore, ţipă, cheamă în ajutor… Când paşii soldaţilor tăi s-or auzi pe aproape, lama asta îţi va fi înfiptă în inimă. Eşti însurat? răspunde.

Montefiore, căzut pe pragul uşii, la doi paşi de Juana, nu mai vedea nimic, de cât doar lama pumnalului, ale cărui raze strălucitoare îl orbeau.

— Să mă fi amăgit, rosti încet Juana. Mi-a spus că e flăcău.

— Mie mi-a spus că e căsătorit, vorbi Pérez cu glasu-i sever.

— Sfântă Fecioară! se uimi doña Lagunia.

— Ai să răspunzi odată, suflet de noroi? zise Marana cu glas încet, plecându-se la urechea marhizului.

— Fiica Dumitale… zise Montefiore.

— Fiica ce-am avut-o a murit sau trage să moară, răspunse Marana. Nu mai am copilă. Nu mai rosti vorba asta. Răspunde, eşti însurat?

— Nu, doamnă, zise în sfârşit Montefiore, vrând să câştige timp. Vreau să mă însor cu fata Dumitale.

— Nobilul meu Montefiore! zise Juana respirând.

— Atunci de ce fugi şi chemi într-ajutor? întrebă Spaniolul.

Straşnică desluşire!

Juana nu zise nimic, dar îşi frământă mâinile şi se îndreptă către un fotoliu. Tot atunci se auzi un zgomot destul de uşor de auzit în adânca tăcere ce domnea în salon. Un soldat din al şaselea de linie, trecând din întâmplare pe stradă, pe când Montefiore striga ajutor, se dusese să-l vestească pe Diard. Acesta, din fericire, tocmai se întorcea acasă. El luă câţiva tovarăşi şi veni.

— De ce vream să fug? zise Montefiore auzind glasul prietenului său. Pentru că vă spuneam adevărul, Diard! Diard! strigă el, ascuţit.

Dar, spunându-i o vorbă stăpânu-său, pe care numai o moarte îl mai împăca, ucenicul închise uşa, şi soldaţii fură nevoiţi s-o prăbuşească. Până să intre ei, Marana putu să-i dea vinovatului o lovitură de pumnal. Dar mânia ei cumplită o făcu să dea greş, şi lama alunecă pe epoletul lui Montefiore. Totuşi, cu atâta putere izbise, că Italianul căzuse la picioarele Juanei, fără ca fata să ia aminte. Marana sări asupra lui şi, nevrând să-l scape şi de data asta, îl luă de gât, cu mână de fier, şi se pregătea să-l lovească în inimă.

— Sunt necăsătorit şi o iau! jur pe Dumnezeuj pe mama mea, pe tot ce am mai sfânt pe lume. Sunt flăcău, mă însor, pe onoarea mea!

Şi el muşcă braţul curtezanei.

— Haide, mamă, zise Juana, ucide-l. E prea laş, nu-l vreau de bărbat, să fie de zece ori mai frumos.

— Ah! îmi regăsesc fiica! strigă mama.

— Ce se petrece aici? întrebă contabilul-şef, apărând.

— Iată, strigă Montefiore, vor să mă asasineze pentru fata asta, care pretinde că-i sunt amant Am fost atras aici într-o capcană ţi vor să mă silească s-o iau de nevastă fără voia mea.

— Tu n-o vreai? strigă Diard, izbit de frumuseţea sublimă, pe care indignarea, dispreţul şi ura o dădeau Juanei, frumoasă şi aşa: Tare mai eşti greu de mulţumit! Dacă-i trebuie un bărbat, eu sunt gata. Aruncaţi pumnalele.

Marana luă pe Italian, îl ridică în picioare, îl trase lângă patul fetei şi-i şopti la ureche: – Dacă te cruţ, e mulţumită vorbei pe care ai spus-o la sfârşit. Dar, ia aminte! dacă limba ta îmi va ponegri vreodată copila, o să ne vedem iar.

— Ce zestre are ea? întrebă Marana pe Pérez.

— Are două sute de mii de piaştri…

— N-are să aibă numai atât, Domnule, îi spuse curtezana lui Diard. Cine eşti Dumneata? Dumneata poţi pleca, urmă ea întorcându-se către Montefiore.

Auzind că se vorbeşte de două sute de mii de piaştri, marchizul înaintă zicând: De altfel e drept că sunt flăcău, sunt liber…

O privire a Juanei îi tăe vorba: Dumneata eşti liber să pleci, îi zise ea.

Şi Italianul plecă.

— Ah! Domnule, urmă copila către Diard, îţi mulţumesc cu admiraţie. Soţul meu e-n cer, el va să fie Iisus Cristos. Mâine chiar, voi intra în monastire…

— Juano, Juana mea, taci! strigă mama strângând-o în braţe. Apoi îi şopti la ureche: Îţi trebuie alt bărbat ţie.

Juana pali.

— Cine eşti Dumneata, Domnule? repetă ea privind pe Provensal.

— Nu sunt încă, zise el, de cât şef-comptabil la al şeselea de linie. Dar pentru aşa nevastă, simţi în inimă imbold să ajungi mareşal de Franţa. Mă numesc Pierre-François Diard. Tata era profesor de scrimă la regiment. Nu sunt un…

— E! eşti om cinstit nu-i aşa? strigă Marana. Dacă placi Juanei de Mancini, puteţi fi fericiţi şi unul şi altul.

— Juano, urmă ea cu un ton grav, când vei fi nevasta unui bărbat viteaz şi demn, să te gândeşti că vei fi mamă.

Am jurat că-ţi vei putea îmbrăţişa copii fără să roşeşti… (aci glasul ei suferi o schimbare); am jurat că vei fi o femeie virtuoasă, să te aştepţi deci, în viaţa aceasta, la multe necazuri. Dar or şi ce s-ar întâmpla, să rămâi neprihănită şi să fii credincioasă bărbatului tău. Jertfeşte – i tot, căci este tatăl copiilor tăi… Un tată al copiilor tăi!… Da! între un amant şi tine, totdeauna se va interpune mama ta. Şi nu-ţi voi fi mamă decât la primejdie… Vezi pumnalul lui Pérez?… Ţi l-am pus în zestre, zise ea luând arma şi aruncând-o pe patul Juanei. Ţi-l las ca chezăşie a cinstei tale, câtă vreme îmi vor fi ochii deschişi şi braţele slobode. Adio, zise ea stăpânindu-şi plânsul, să dea Dumnezeu să nu ne mai vedem niciodată!

La gândul ăsta, îi curseră lacrămi din belşug.

— Biata copilă! ai fost mai fericită, de cât crezi în celula asta. S-o faci ca să n-o regrete niciodată, zise ea, cu ochii la viitorul ginere.

Istorisirea aceasta introductivă nu este subiectul principal al acestui studiu, pentru priceperea căruia era să se explice, cu de-amănuntul, cum s-a făcut ca Diard, căpitanul, să se însoare cu Juana de Mancini, cum s-au cunoscut Montefiore şi Diard şi ce sânge şi ce patimi clocoteau în doamna Diard.

Pe când şef-comptabilul împlinea lungile şi încetele formalităţi, fără de care nu i se îngăduie unui militar francez să se căsătorească, se îndrăgostise cu patimă de Juana de Mancini. Juana avusese vreme să cugete la soarta ei. Destin înspăimântător! Juana, care nu avea pentru Diard nici stimă, nici iubire, era totuşi legată de el printr-un cuvânt scăpat fără îndoială din greşeală, dar necesar. Provensalul nu era nici frumos, nici bine făcut. Purtarea lui lipsită de distinctrune trăda înrâurirea armatei, a moravurilor din provincia lui şi-a unei educaţii nedesăvârşite. Putea oare să-l iubească pe Diard, fata asta numai graţie şi numai eleganţă, care avea un neînvins instinct de lux şi gust ales şi pe care de-alminteri natura ei o târa către înaltele sfere sociale? Cât despre stimă, ea – r refuza lui Diard până şi sentimentul acesta, tocmai pentru

că Diard o luase de nevastă. Repulsiunea aceasta era foarte firească. Femeia este o sfântă şi frumoasa creatură, dar mai în totdeauna neînţeleasă şi mai totdeauna rău judecată, tot pentru că e neînţeleasă. Dacă Juana l-ar fi iubit pe Diard, l-ar fi respectat. Amorul creează în femeie o nouă femeie: cea din ajun nu mai există. Înveşmântând rochia nupţială a unei pasiuni, în care e vorba de toată viaţa, femeia o îmbracă curată şi albă. Renăscând virtuoasă şi pudică, trecutul nu mai există pentru ea. E toată numai viitor şi trebuie să uite totul, ca să reînveţe totul. În acest sens, versul celebru pus de către un poet modern pe buzele lui Marion Delorme e plin de adevăr, vers, totuşi, cornelian:

„Şi amorul mi-a refăcut virginitatea”.

Aşa dar Juana, fără amor, rămânea Juana înşelată, umilită, înjosită. Juana nu putea să-l cinstească pe bărbatul îngăduit în aşa chip. Ea simţea, cu toată limpezimea curăţii ei de fecioară, de copilă, deosebirea aceia, subtilă în aparenţă – dar sfânt de dreapta, legată faţă de inimă, şi pe care femeile o aplică instinctiv în toate sentimentele lor, chiar cele mai necugetate. Juana se întristă adânc, descoperind nemărginirea vieţii» îşi odihnea adesea ochii plini de lacrămi, cu trufie stăvilite, şi pe Pérez şi pe doña Lagunia. Bătrânii pricepeau amândoi amarele gânduri cuprinse în lacrămile acelea; dar tăceau. La ce sunt bune dojenile? La ce sunt bune mângierile? Cu cât sunt mai vii, cu atâta măresc nenorocirea. Într-o seară, Juana, prostită de durere, auzi, prin tapiseria groasă a celulei ei, pe care cei doi soţi o credeau închisă, un oftat scăpat mumei adoptive.

— Bietul copil are să moară de necaz.

— Da, răspunse Pérez mişcat. Dar ce putem face? Pot să mă duc acum şi să laud frumuseţea pupilei mele contelui d-Arcos, cu care speram să o mărit?

— O greşeală nu înseamnă viţiu, zise bătrâna femeie, indulgentă cât poate fi un înger.

— Maică-sa a dat-o, spuse Pérez.

— Într-o clipă şi fără s-o consulte! strigă Lagunia.

— Ea a ştiut bine ce face.

— Pe ce mâini va încăpea mărgăritarul nostru!

— Nu mai spune o vorbă mai mult, sau vreai să caut gâlceavă lui… Diard acela.

— Asta ar fi altă nenorocire.

Auzind cuvintele acestea, Juana înţelese în sfârşit fericirea al cărei curs fusese tulburat de greşeala ei. Curatele şi candidele ceasuri ale dulcii ei singurătăţi, ar fi fost deci răsplătite printr-o existenţă falnică şi splendidă, cu frumuseţi şi mulţumiri aşa precum le visase ea, în Visuri care îi pricinuiseră căderea. Să cadă de la înălţimea contelui d-Arcos la domnul Diard! Juana plângea, Juana era a – aproape nebună. Şovăi cât-vă timp între viţiu şi religie. Viţiul era un deznodământ grabnic, religia o întreagă viaţă de suferinţe. Meditarea îi era furtunoasă şi solemnă. A doua zi era ziua fatală: ziua căsătoriei. Juana ar mai fi putut rămâne tot Juana. Liberă, ştia cât de vastă îi e nenorocirea, căsătorită nu mai ştia până unde vi merge. Religia triumfa. Doña Lagunia veni lângă fiică-sa şi veghe rugându-se tot atât de cucernic ca lângă o muribundă.

— Aşa vrea Dumnezeu, îi spuse ea Juanei.

Natura dăruieşte rând pe rând femeii o deosebită putere ca s-o ajute să sufere şi o slăbiciune care o sfătuieşte să se resemneze. Juana se resemna fără făţărnicie. Voia să urmeze jurământul mamei sale şi să străbată pustiul vieţii ca să ajungă la cer, ştiind desluşit că nu va găsi nicio floare în spinoasa ei călătorie. Se căsători cu Diard. Cât despre şef-comptabilul, cine l-ar învinovăţi, pentru că nu-i plăcuse Juanei? O iubea nebuneşte. Marana, atât de firesc isteaţă ca să presimtă iubirea, recunoscuse în el accentul pasiunei, frământările generoase, particulare Meridionalilor în culmea marei ei mânii, nu bănuise de cât calităţile frumoase ale lui Diard şi crezu că e destul atâta pentru ca fericirea fetei sale să fie pe veci asigurată.

Primele zile ale căsătoriei fură fericite, în aparenţă; sau pentru a desluşi una dintre faptele tainice de care sunt învăluite de către femei toate mizeriile, în fundul sufletului lor – Juana nu voi să înlăture bucuria bărbatului ei. Rol

dublu, cumplit de greu a-l juca, şi pe care-l joacă mai curând sau mai târziu, cele mai multe din femeile măritate în silă. Din această viaţă, un bărbat nu e în stare să istorisească de cât faptele. Numai inimele femeeşti pot bănui sentimentele. Nu-i aceasta o istorie cu neputinţă de povestit în tot adevărul ei? Juana luptând necontenit în contra firii sale, tot de-odată spaniole şi italiene, secând şi izvorul lacrămilor – tot plângând în taină, era una din creaturile tip, destinate a reprezenta nenorocirea feminină, în cea mai vastă expresie a ei: durere necurmat activă, şi a cărei zugrăveală ar necesita observaţii atât de amănunţite că, pentru oamenii lacomi de emoţii dramatice ar părea insipidă. Această analiză, în care or ce soţie îşi găseşte negreşit unele din propriile ei suferinţe, dacă le-ar *da*. În vileag pe toate şi ar alcătui o carte întreagă? Carte ingrată a firii ei şi al cărei merit ar fi colorile fine, nuanţele delicate şi pe care criticii le-ar găsi serbede şi nelămurite. De altfel cine ar putea da la iveală, fără să aibă încă o inimă în inima lui, atingătoarele şi adâncile elejii, duse de unele femei în mormânt: melancolii neînţelese chiar de cei care le-au stârnit; suspine năbuşite, devotamente nerăsplătite, totuşi pământeşti; măreţe tăceri luate în nume de rău; răzbunări dispreţuite; generozităţi nesfârşite şi zadarnice; plăceri dorite şi trădate; caritătţi de înger împlinite în taină? Juana cunoscu viaţa aceasta, soarta nu-i cruţă nimic. A fost femeia deplină, dar femeia nenorocită şi suferitoare, femeia necurmat batjocorită şi vecinic ertând; femeia curată ca diamantul fără pată. Şi ea avea frumuseţea şi strălucirea diamantului, iar în această frumuseţe şi strălucire o răzbunare vecinic pregătită. Ea nu era făcută să se teamă de pumnalul pus în zestrea ei.

Totuşi, însufleţit de o dragoste adevărată, de ceva din acele pasiuni care schimbă pe dată cele mai păcătoase caractere şi scot la lumină tot ce este frumos într-un suflet, Diard ştiu de la început să se poarte ca un om de onoare. Sili pe Montefiore să părăsească regimentul, ba chiar şi corpul de arjnată, pentru ca nu cum-vă să-l întâlnească nevastă-sa cât timp vor sta încă în Spania. Apoi şef-

comptabilul îşi ceru permutarea şi reuşi să treacă în garda imperială. Voia cu or ce preţ să-şi dobândească un titlu, onoruri şi o consideraţie potrivită cu marea lui avere. De aceia se arătă curagios într-o luptă dintre cele mai sângeroase, în Germania. Dar a fost rănit greu, încât n-a mai putut rămâne în gardă. Ameninţat de aş pierde un picior, dobândi voia de-a.se retrage, fără titlu de baron, fără recompensele dorite atâta şi pe care le-ar fi dobândit poate, de nu s-ar fi numit Diard. Evenimentul acesta, rana lui, speranţele înşelate, îi schimbară caracterul. Energia lui provensală, trezită un moment, căzu la pământ. La început însă fu susţinut de nevastă, căreia sforţările, curajul, ambiţia lui îi dăduseră credinţă în bărbatul ei, şi care, mai mult decât or care alta, trebuia să dovedească ce pot femeile mângâietoare şi dulci când vin nevoile vieţii. Întărit de câteva vorbe ale Juanei, şeful de batalion, în retragere, veni la Paris hotărât să câştige în cariera administrativă o poziţie înaltă, vrednică de respect, ca să se uite şef-comptabilul din al 6-lea de linie, şi să împodobească într-o zi pe doamna Diard cu un nume frumos. Pasiunea lui pentru seducătoarea făptură îl ajută să-i ghicească dorinţele cele mai tainice. Juana tăcu, dar îl pricepea. El nu era iubit cum visează să fie un amant. El ştia şi voia să fie preţuit, iubit Presimţea fericirea, nefericitul om, găsind în toate împrejurările nevasta dulce şi răbdătoare, dar această dulceaţă această răbdare trădau resemnarea. Ei îi datora el pe Juana. Resemnarea, cucernicia, sunt dragostea? Diard ar fi dorit de multe ori un refuz, în loc de o castă supunere. Adesea şi-ar fi dat mântuirea sufletului numai ca să înduplece pe Juana să plângă la pieptul lui şi să nu-şi ascundă cugetele sub o figură zâmbitoare, care minţea nobil. Mulţi tineri – căci de la o vârstă nu mai luptăm-vor să înfrângă o soartă vrăjmaşe, cu nori posomorâţi, din vreme în vreme, pe cerul vieţii; iar când se rostogolesc în abisurile nenorocirei să nu le dispreţuim frământările lor ignorate.

Ca atâţia alţii, Diard încercă de toate, şi totul îi fu potrivnic. Averea lui îi îngădui să-şi înconjoare nevasta de

plăcerile luxului parizian. Ea ţinea casă mare, saloane mari, una din acele mari case îmbelşugate, în care artiştii, puţin năzuroşi de felul lor; şi câţiva intriganţi precum şi inşi gata pe petrecere pretutindeni şi oameni la modă, îi făceau cu toţii curte Juanei. Cei care se pun în evidenţă la Paris, trebuie sau să subjuge Parisul sau că fie subjugaţi de el. Diard nu avea un caracter destul de puternic, destul închegat, destul de stăruitor ca să comande lumii din epoca aceia, pentru că în epoca aceea fiecare căuta să se ridice. Clasificările sociale făcute gata sunt poate un mare bine, chiar pentru popor. Napoleon ne-a mărturisit silinţele ce-şi da ca să impună respect curţii lui, în care cei mai mulţi dintre supuşi îi fuseseră egali. Dar Napoleon era Corsican, iar Diard era Provensal. Cu geniu egal, un insular va fi totdeauna mai desăvârşit decât omul continentului şi sub aceiaşi latitudine. Braţul de mare care separă Corsica de Provensa este, în ciuda ştiinţei omeneşti, un ocean întreg, care face două patrii. Din falşea lui situaţie, falsificată de el. şi mai tare, izvorâră pentru Diard nenorociri mari. Poate că se pot trage învăţăminte utile din înşirarea faptelor mici de nevăzut, care-au pregătit deznodărnântul acestei poveşti. Mai întâi, spiritualii Parisului priviră zâmbind tank Amul maraxa blourile cu care fostul şef-comptabil îşi decorase casa. Gap de operele cumpărate în ajun fură învăluite în mustrarea mută pe care o adresa or cine celor ce fuseseră în Spania, iar mustrarea aceasta era răzbunarea amorurilor proprii rănite de averea lui Diard.

Juana înţelegea unele din cuvintele cu dublu înţeles, în care francezul e isteţ. Atunci, prin povaţa ei, bărbatu-său retrimise tablourile la Taragona. Dar publicul, hotărât să judece rău, zise: «Diard ăsta e subţire, şi-a vândut tablourile». Oamenii de ispravă urmară să creadă că pânzele rămase în saloane nu erau dobândite după toată cuviinţa. Câteva cucoane geloase întrebau cum a putut un Diard să ia de nevastă pe o fată aşa de bogată şi de frumoasă. De aici, comentarii, spirite la nesfârşit, cum se fac la Paris. Totuşi Juana întâmpina pretutindeni un

respect de porunceală, faţă de viaţa ei curată şi religioasă, care înfrunta totul, chiar calomniile pariziene. Dar respectul acesta se oprea la ea şi la bărbat nu cobora. Pătrunderea-i femeiască şi privirea ei strălucitoare, plutind deasupra tuturor a în saloanele ei, nu-i aduceau de cât dureri.

59

Lipsa de stimă era şi ea un lucru firesc. Militarii, cu toate virtuţile hărăzite lor de închipuirea noastră, nu-l ertau pe fostul şefcomptabil în al 6-lea de linie să fie bogat şi să-şi dea aere la Paris. La Paris, de la cea de pe urmă casă în suburbia Saint-Germairi până la cel mai neînsemnat palat din

Strada Saint Lazăre, de la Luxemburg la Montmartre, toţi cei care se gătesc şi palavragesc, se gătesc ca să se plimbe şi se plimbă ca să se gătească, toată lumea aceasta de aere mici şi mari, lume îmbrăcată cu obrăznicie şi căptuşită cu doruri umilite de invidie şi de linguşire, tot ce e aurit şi despoleit, tânăr şi bătrân, nobil de ieri sau nobil din al patrulea veac, toţi cei ce-şi bat joc de un parvenit, toţi cei înfricoşaţi să nu se compromită, toţi cei ce vor să nărue o putere sau să adore dacă rezistă, toate urechile acestea aud, toate limbile acestea grăiesc şi toate inteligenţele acestea ştiu, într-o singură seară „unde s-a născut, unde e crescut, ce-a făcut sau n-a făcut noul venit, care pretinde onorurile lumii. Dacă pentru înalta societate nu există o curte cu juri, întâmpină pe cel mai crud dintre toţi procurorii, pe o făptură morală, nesăţioasă, tot deodată judecător şi călău. El acuză, el înfierează. Să nu speri că-i poţi ascunde ceva. Spovedeşte-te tot tu însuţi. El vrea să ştie tot şi ştie tot. Nu întreba unde se află telegraful necunoscut care-i transmite la acelaşi ceas, cât ai clipi din ochi, în oricare parte, un scandal, o veste. Nu întreba cine-l mânuieşte, telegraful acesta e un mister social. Un observator nu poate decât să constate efectele. Sunt pilde de necrezut, dintre care una şPajunge-Asasinatul ducelui de Berry, săvârşit la Operă, a fost povestit, după zece minute de la crimă în fundul insulei

Saint-Louis. Părerea ce-o avea al 6-lea de linie asupra lui Diard se strecură în lume, chiar în seara primului său bal.

Aşa dar, Diard nu avea nicio trecere în lume. De aceia, numai nevastă-sa mai putea face cu el ceva. Minune a ciudatei noastre civilizaţii! La Paris, când un bărbat nu poate însuşi să fie cinevă, nevastă-sa, dacă e tânără şi spirituală îi poate prilegi ridicarea. Printre soţii, s-au văzut unele bolnave, slabe în aparenţă, dar care, fără să se scoale din divanul lor, fără să părăsească odaia lor, au stăpânit societatea, au pus în mişcare mii de resorturi şi şi-au pus bărbaţii acolo unde le năzuia deşertăciunea lor. Dar Juana, a cărei copilărie se scursese naivă în celula ei din Taragona, nu cunoştea niciunul din viţiile, niciuna din laşităţile, niciuna din ascunzişurile vieţii pariziene. Le privea ca o fetiţă curioasă şi nu lua aminte decât la descoperirile făcute de durerea şi de mândria ei rănită. De-alminteri, avea simţirea unei inimi feciorelnice, care primeşte de mai nainte impresiile, ca senzitivele. Tânăra singuratică, devenită aşa de grabnic femeie, înţelese că dacă ar încerca să silească lumea a-i respecta bărbatul, ar însemna că cerşeşte, ca în Spania, cu carabina în spate.

— Apoi mulţimea şi repetarea precauţiunilor pe care trebuia să le ia, n-ar fi dat pe faţă toată necesitatea lor? Între a nu se face respectat şi-între a se face prea respectat, era pentru Diard un abis adevărat.

Scurt, ea bănui lumea, precum odinioară bănuise viaţa, şi nu mai văzu pentru ea, pretutindeni, de cât spectacolul unei nenorociri ireparabile. Mai veni apoi şi necazul că prea târziu vedea incapacitatea particulară a bărbatului ei, om cu desăvârşire lipsit de putinţa de-a lega ideile între ele. El nu-şi pricepea de fel rolul în lume, nu prindea nici întregul, nici nuanţele, şi nuanţele erau totul. Nu se afla oare el într-una din situaţiile, în care fineţea poate cu uşurinţă ţine loc de forţă? Dar fineţea care reuşeşte totdeauna, este poate cea mai mare dintre toate forţele. Dimpotrivă, departe de-a scoate pata de undelemn făcută de trecutul lui, Diard se încăpăţână din răsputeri s-o întindă. Aşa, neştiind să studieze după cuviinţă, faza

imperiului în mijlocul căruia sosea, voi, el care nu fusese de cât şef de escadron, să fie numit prefect. Pe atunci aproape toată lumea credea în geniul lui Napoleon; norocul lui mărise totul. Prefecturile, imperiile acestea în mic, nu se mai potriveau decât pe umerii celor cu nume străvechi, boiereşti, şambelanilor Maiestăţii Sale împăratul şi – regele. Prefecţii apăruseră viziri. Deci sprijinitorii lui, îşi bătură joc de ambiţia mărturisită de şeful de escacadron, şi Diard se mărgini a cere o subprefectură. Fireşte, ieşi de aici o nepotriveală caraghioasă întru modestia pretenţiilor lui şi mărirea averii lui. Să deschizi palate regale, şi să afişezi un lux obraznic, şi apoi să părăseşti viaţa de milionar, ca să te înfunzi la Issoudun sau la Savanay, nu înseamnă să te aşezi mai prejos de situaţia ta? Juana, prea târziu instruită asupra legilor, moravurilor şi obiceiurilor noastre administrative, îşi desluşi prea târziu bărbatul. Diard, disperat, solicită mereu şi de toate puterile ministeriale; Diard, respins de pretutindeni, nu putea fi nimic, şi atunci lumea îl judecă precum îl judecase guvernul şi precum el însuşi-se judeca. Diard fusese greu rănit pe câmpul de bătaie, şi Diard nu era decorat.

Comptabilul-şef, bogat, dar fără consideraţie, nu găsi un loc la Stat; societatea îl refuza pe cel pe care-l pretindea el, i-l refuza în chip logic. În sfârşit, acasă la el, simţea la fiecare prilej, superioritatea nevestişi. Deşi ea întrebuinţa un tact, ar trebui să zic catifelat, dacă epitetul n-ar fi prea îndrăzneţ, ca să ascundă această supremaţie care şi pe ea o uimea, şi de?” care era umilită, Diard, în cele din urmă, se simţi atins de el. E natural, ca din jocul acesta, bărbaţii să iasă or micşoraţi, or măriţi, sau să se facă mai răi. Curajul sau pasiunea acestui om trebuiau aşa dar să descrească sub loviturile repetate de către greşelile lui, amorului lui propriu, şi el făcea greşeli peste greşeli. Dintru început el avusese să lupte cu totul, până şi cu obiceiurile şi cu caracterul lui. Pasionat Provensal, sincer în viţiile lui ca şi în virtuţile lui, omul acesta, ale cărui fibre semănau cu strunele harpei, fu numai inimă pentru vechii lui prieteni. Ajută pe cei în mizerie, cât şi pe nevoiaşii de

neam mare; într-un cuvânt, el nu întoarse spatele nimănuia şi dădu în au –, râţele lui saloane mâna la tot soiul de oameni. Văzând acestea, generalul imperial, variaţie a speciei omeneşti din care în curând nu va mai exista niciun tip, nu-l mai îmbrăţişe pe Diard, ci-i spuse cu obrăznicie: «Dragă», întâmpinându-l. Dacă generalii îşi ascunseră obrăznicia sub camaraderia lor soldăţească, oamenii de bună companie, care-l vizitau, îi arătară lui Diard acel dispreţ elegant, mănuşat, în potriva căruia un om nou e aproape totdeauna nearmat. În sfârşit aerul lui Diard, gesticulaţia semiitaliană, felul lui de-a vorbi şi de-a se îmbrăca, totul la el călca respectul, pe care observaţia exactă a lucrurilor hotărâte de gustul aleşilor îl impune oamenilor de rând; respect al cărui, jug nu poate fi sfărâmat de cât de către genii. Aşa merge lumea.

Aceste amănunţimi zugrăvesc slab miile de chinuri cărora Juana le-a fost pradă; veniră unul câte unul, chinurile, fiecare natură socială îi dădu lovitura sa de ac. Şi pentru un suflet care prefera loviturile de pumnal, cumplite trebuie să fi fost suferinţele luptei, în care Diard primea bobârnace fără să le simtă, iar Juana le simţea fără să le primească de-a dreptul. Veni apoi un moment, spăimântător moment, în care ea dobândi o percepţiune lucidă despre lume, şi resimţi dintr-odată toate durerile care se îngrămădiseră de mai nainte, anume pentru ea. Îşi judecă bărbatul incapabil să urce înaltele trepte ale ordinului social, şi bănui până unde trebuia, să coboare, în ziua în care îi va trebui o inimă. Juanei! fu milă de bărbatul ei. Viitorul se arăta posomorât, tinerei femei. Trăia vecinic cu presimţirea unei nenorociri. Prevestirea sălăşluia în sufletul ei ca molima în aer; dar ea ştia să găsească puterea de a-şi dosi mâhnirile sub zâmbete. Ajunsese femeia să nu se mai gândească la ea. Juana se sluji de influenţa ce-o avea asupra lui Diard, ca să-l facă să abdice la toate pretenţiile lui, şi să-i arate, ca un azil, viaţa dulce şi binefăcătoare a căminului domestic. Relele veneau din lume, nu trebuia izgonită lumea? În casa lui, Diard va găsi pacea, respectul; va domni. Ea se simţea destul de

puternică pentru aspra sarcină de a-l face fericit, pe el, care era nemulţumit de el însuşi. Energia ei spori faţă de greutăţile vieţii. Dobândi tot eroismul secret, necesar situaţiei acestea, şi fu inspirată de religioasele dorinţe care susţin pe îngerul însărcinat să protejeze un suflet creştinesc: superstiţioasă poezie! icoane alegorice ale celor două naturi omeneşti.

Diard îşi părăsi planurile, îşi închise casa şi trăi în lăuntrul ei, dacă e îngăduit să întrebuinţez un cuvânt aşa de familiar. Dar tocmai aceasta fu stânca ascunsă de unde. Bietul militar avea unul din acele suflete cărora le trebuie o mişcare perpetuă. Diard era unul dintre inşii cari sunt instinctivi siliţi să plece îndată ce-au sosit, şi a căror ţintă vitală paresă fie a se duce şi-a veni fără preget, ca roţile de care vorbeşte sfânta Scriptură. De altminteri, poate că omul căuta să fugă de el însuşi. Fără să se fi plictisit de Juana, fără s-o poată învinovăţi, patima lui pentru ea se potolise prin posesiune, şi el rămăsese în paza caracterului lui. De atunci, abaterile lui se îndesiră şi el să lăsă adesea pornirilor lui meridionale. Cu cât e mai virtuoasă o femeie, cu cât este mai fără greş, cu atât bărbatul vrea să-i găsească o vină, măcar pentru ca să facă act de superioritatea lui legală. Dar dacă, din întâmplare, ea este hotărât impunătoare, el simte nevoia de-a scorni păcate. Atunci, între soţi, nimicurile se îngroaşă şi se fac munţi. Dar Juana, răbdătoare fără trufie, dulce fără acea amărăciune pe care ştiu femeile s-o amestece în supunerea lor, nu lăsa nicio portiţă răutăţii calculate, celei mai aprige dintre toate răutăţile. Apoi, ea mai era şi una din acele nobile făpturi, cari e peste putinţă să calce greşit; privirea ei, în care izbucnea viaţa, sfântă şi curată, privirea ei de martir avea greutatea unei fascinări. Diard, mai întâi stânjenit, apoi jignit, ajunse să vadă un jug pentru el, în această înaltă virtute. Înţelepciunea soţiei lui nu-i dădea emoţiuni violente, şi el dorea emoţiuni. Mii de scene se joacă în fundul sufletelor, sub recile deducţiuni ale unei existente în aparentă simplă şi vulgară. Între toate dramele acestea mici, care durează aşa de puţin, dar care

pătrund adânc în viaţă şi sunt aproape în totdeauna semnul marei nenorociri ursite celor mai multe dintre căsnicii, e greu de ales o pildă. Totuşi este o scenă care slujeşte foarte bine să ne lămurească de când viaţa acestor doi oameni începu să se dezbine, pentru amândoi. Poate că scena aceasta va desluşi de asemenea şi deznodământul povestei noastre.

Juana avea doi copii, doi băieţi, din fericire pentru ea. Întâiul venise la şapte luni după căsătoria ei. Se numea Juan, şi semăna cu maică-sa. Pe al doilea copil îl dobândi trei ani de la sosirea ei la Paris. Acesta see măna de-opotrivă şi cu Diard şi cu Juana, dar mai mult cu Diard. De cinci ani, Francisc era pentru Juana obiectul îngrijirilor celor mai duioase. Fără preget muma se ocupa de copilul acesta: lui mângieri şi alintări, lui jucăriile. Şi mai ales lui privirile pătrunzătoare ale mumei. Juana îl cocoloşise din leagăn, îi studiase strigătele, mişcările; ea voia să-i bănuiască până şi caracterul, ca să-i diriguiască educaţia. Se părea că numai pe el îl avea Juana.

Provensalul, văzându-l pe Juan aproape dispreţuit, îl luă sub protecţia lui, şi, fără să-şi explice că micuţul copil era rodul dragostei trecătoare căreia o datora pe Juana, bărbatul acesta, printr-un fel de măgulire admirabilă, făcu din el Benjaminul lui.

Dintre sentimentele datorite sângelui strămoşilor ei, şi cari o devorau, doamna Diard nu aqceptă de cât amorul matern. Dar ea îşi iubea copiii, şi încă cu violenţa sublimă, al cărei exemplu fost dat de către Marana în preambulul acestei istorisiri şi cu graţioasa pudoare, cu tălmăcirea delicată a virtuţilor sociale a căror practică era gloria vieţii ei şi recompensa ei intimă. Cugetarea secretă, maternitatea conştiincioasă, care imprimaseră vieţii Maranei un fel de poezie aspră, erau pentru Juana o viaţă mărturisită, o mângiere de toate orele. Maică-sa fusese virtuoasă, precum celelalte femei sunt criminale, învoia sorţii: deşi furase fericirea tăinuită, nu se bucurase pe faţă de ea. Dar Juana, nefericită prin virtute, precum fusese maică-sa prin viţiu, afla la tot pasul nespusele delicii, pe

care maică-sa le dorise atâta şi de care fusese lipsită. Pentru ea, ca pentru Marana, maternitatea cuprindea toate sentimentele pământeşti. Şi una şi alta, pentru cauze contrarii, nu avură altă consolare în mizeria lor. Poate că Juana iubise şi mai mult, pentru că, înţărcată de iubire, ea-şi topise toate bucuriile de care era lipsită, în cele ale copiilor ei. Sunt pasiuni nobile ca viţiile: cu cât acestea se satisfac, cu atât sporesc. Muma şi jucătorul sunt nesăţioşi.

Când muma văzu iertarea generoasă, sporind necurmat pe capul lui Juan, şi afecţia părintească a lui Diard, se înduioşe; şi din ziua în care cei doi soţi îşi schimbară rolul, spaniola prinse pentru Diard acel interes adânc şi adevărat, de care ea dăduse atâtea dovezi, dar numai din datorie. Dacă bărbatul ei ar fi fost mai consecvent în viaţa lui; dacă n-ar fi distrus prin uşurinţă, prin nestatornicia şi mobilitatea caracterului, scânteierile unei sensibilităţi sincere deşi nervoase, Juana fără îndoială că l-ar fi iubit.

Din nenorocire, el era tipul Meridionalului, spiritual, dar fără nicio urmare în faptele sale; capabil de lucruri mari în ajun, dar isprăvii a doua zi; adesea victimă a virtuţii sale şi adesea fericit în patima lui cea rea; oameni admirabili altminteri atunci când calităţile lor au o energie statornică şi care să le lege faptele.

De doi ani, Diard era captivat de cămin prin cel mai dulce dintre lanţuri... Trăia, aproape fără vrerea lui, sub influenţa unei femei care se făcea veselă, isteaţă, pentru el; care întrebuinţa toate resursele geniului feminin, ca să-l seducă în numele virtuţii, dar a cărei îndemânare nu reuşea pe deplin să simuleze amorul. Tocmai atunci, tot Parisul se ocupa de afacerea unui căpitan din vechea armată, care, într-un paroxism de libertinaj „ucisese o femeie. Diard, venind acasă la cină, înştiinţa pe Juana de moartea acestui ofiţer. Se ucisese ca să înlăture necinstea procesului lui şi-a morţii ruşinoase pe eşafod. Juana nu pricepu din primele cuvinte logica acestei purtări, şi bărbatu-său se găsi dator să-i explice frumoasa jurisprudenţă a legilor franceze, care nu permite

urmărirea morţilor.

— Dar, tată „nu ne-ai spus tu, alaltăieri, că regele îl va graţia? întrebă Francisc.

— Regele nu poate dărui de cât viaţa, îi răspunse Juan, jumătate supărat.

Diard şi Juana, spectatorii acestei scene, fură cu totul deosebit atinşi. Privirea urmată de mulţumire pe care femeia o aruncă primului copil, revelă în chip fatal bărbatului tainele acelei inimi nepătrunse până atunci. Copilul cel mare, era Juana în întregime; Juana îl cunoştea bine, ea era sigură de inima lui, de viitorul lui: ea îl adora, şi arzătoarea ei iubire pentru el rămânea o taină şi pentru ea, şi pentru copil şi pentru Dumnezeu. Juan se bucura din instinct de toanele mamei lui, care-l strângea să-l înăbuşe când erau numai ei singuri, şi care se părea că-l ocoleşte faţă cu frate-său şi cu tată-său.

Francisc era Diard, şi îngrijirile Juanei trădau dorinţa de-a combate la copilul acesta viţiile părintelui şi de-a încuraja bunele calităţi.

Juana neştiind că privirea ei vorbise prea mult, luă pe Francisc cu ea şi-i făcu, cu o voce dulce, dar încă mişcată de plăcerea ce-o simţise la răspunsul lui Juan, o lecţie potrivită inteligenţii lui.

— Caracterul lui cere îngrijiri serioase, zise tatăl către Juana.

— Da, răspunse ea simplu.

— Dar Juan?…

Doamna Diard spăimântată de accentul cu care fuseseră acele două cuvinte rostite, îşi privi bărbatul.

— Juan este născut desăvârşit, adăugă el.

Zicând aşa, se aşează cu aer posomorât;

Iar văzându-şi femeia tăcută, reluă:

— Unul din copiii tăi te iubeşte mai mult decât celălalt.

— Precum ştii foarte bine, zise ea.

— Nu! răspunse Diard, până astă-zi n-am ştiut pe care-l preferi.

— Dar nu m-au supărat încă niciunul nici altul,

răspunse ea grabnic.

— Da, dar care te-a mulţumit mai des? întrebă şi mai răspicat soţul.

— N-am stat să socotesc.

— Falşe mai sunt femeile! strigă Diard. Îndrăzneşte de spune că Juan nu e copilul inimii tale.

— Dacă e aşa, vorbi iarăşi ea, cu nobleţe, crezi că e aci o nenorocire?

— Nu m-ai iubit niciodată. Dacă ai fi vrut, pentru tine, aş fi putut cuceri împărăţii. Ştii tot ce-am încercat, nesprijinit de cât de plăcerea de aţi fi pe plac. Ah! dacă m-ai fi iubit…

— Femeia care iubeşte, zise Juana, trăieşte în singurătate şi departe de lume. Oare nu făceam noi aşa?

— Ştiu – Juano, că tu ai totdeauna dreptate.

Cuvântul acesta fu rostit cu o amărăciune profundă şi arunca o răceală între ei pentru tot restul vieţii lor.

A doua zi după ziua aceasta fatală, Diard se duse la unul din foştii lui camarazi, ca să petreacă, să joace – Din nenorocire, câştigă mult, şi se porni iarăşi pe joc. Ajuns pe nesimţite pe povârnişul jocului, căzu în viaţa risipită, dusă odinioară. În curând nu mai prânzea acasă. Trecând mai multe luni de când se bucura de primele fericiri ale independenţei, voi să-şi păstreze libertatea şi se separă de nevastă-sa; îi lăsă ei marile apartamente şi el luă subsolul. Timp de un an, Diard şi Juana nu se văzură de cât dimineaţa, la ora dejunului. În sfârşit, ca toţi jucătorii, trecu şi prin pagubă şi prin câştig. Nevoind să ştirbească fondul, capitalul averii, dori să sustragă de sub controlul nevesti dispoziţia veniturilor. /Aşa dar, într-o zi, îi retrase partea pe care o avea în ocârmuirea casei. După o încredere nemărginită, veneau precauţiunile neîncrederii. Apoi, tot cu privire la bani, odinioară de-a valma la – amândoi, el adoptă pentru nevoile soţiei, metoda lefii lunare. Fixară împreună cifra. Conversaţia avută împreună asupra acestui subiect fu cea din urmă conversaţie intimă, unul din farmecele cele mai atrăgătoare ale căsniciei. Tăcerea între doi soţi ajunge cu adevărat divorţ îndeplinit,

din ziua în care nu se mai tutuiesc.

Juana înţelese că din ziua aceia ea nu mai era de cât mumă, şi se simţi fericită, fără să caute pricina acestei nenorociri. O năpastă. Copiii nu îngăduie părinţilor lor să-şi petreacă fiecare viaţa, aparte. Iar viaţa tainică a bărbatului ei nu trebuia să fie numai un ruptiv de melancolie şi de mâhnire pentru Juana. Diard, emancipat, se deprinse repede să piardă şi să câştige sume colosale. Bun jucător şi mare jucător, deveni celebru prin felul lui de-a juca. Consideraţia pe care nu şi-o putuse câştiga sub Imperiu, o dobândi sub Restauraţie, prin averea lui capitalizată şi care se rostogolea pe masa verde, şi prin talentul lui la toate jocurile. Ambasadorii, cei mai mari bancheri, bogătaşii fără treburi şi toţi cei care, după ce-şi zoriseră viaţa, vin să-i ceară jocului ascuţitele lui plăceri, admirau pe Diard în cluburile lor, rare ori la ei acasă, dar toţi jucau cu el. Diard ajunse la modă. Din trufie, odată sau de două ori pe iarnă, da o serbare ca să înapoeze politeţile pe care le primise. Cu prilejul acestora, Juana revedea lumea, în fuga ospeţelor, a balurilor, a luxului, a luminilor; ele erau ca un fel de impozit pus pe fericirea singurătăţii ei. Căci ea, regina acestor solemnităţi, apărea, ca o făptură căzută acolo ca dintr-o lume necunoscută. Naivitatea ei, pe care nimic n-o ştirbise; frumoasa ei virginitate de suflet, restituite ei de către moravurile noi ale acelei noi vieţi; frumuseţea, modestia ei neprefăcută, îi câştigau laude sincere. Dar, zărind puţine femei în saloanele ei, femeia înţelegea că, dacă bărbatusău urma, fără să-i fi comunicat, un nou plan de purtare, în stima lumii tot nu dobândise nimic.

Diard nu fu vecinic fericit. În trei ani risipi trei sferturi din avere. Dar patima îi dădu energia trebuincioasă, ca s-o mulţumească. Se cunoscuse cu foarte multă lume, şi mai ales cu iscusiţii Bursei, cu oamenii aceia cari, de la revoluţie, au drept principiu că: o hoţie, făcutăn mare, nu e de cât o *lovitură*, transportând astfel în casele de fier maximele sfruntate, adoptate în amor în al optsprezecelea secol. Diard se făcu om de afaceri şi se

angajă în afaceri numite *veroase*, în limbajul palatului. Ştiu să cumpere de la bieţi calici care nu cunoşteau birourile, lichidări eterne, pe care le sfârşea într-o seară, împărţind câştigul cu lichidatorii. Apoi, când datoriile lichide îi lipsiră, căută de cele flotante, şi dezgropă în statele Europene, barbare sau americane, reclamaţiuni trecute de termen, pe care le reînvia. Când Restauraţia stinse ultimele datorii ale prinţilor, ale Republicii şi-ale Imperiului, el valorifică o mulţime de comisioane asupra împrumuturilor, asupra canalelor, asupra a tot felul de întreprinderi! În sfârşit, practică hoţia decentă, în care bălăcesc atâţia oameni cu iscusinţă mascaţi, sau ascunşi în culisele teatrului politic; hoţie care, făptuită în drum, la lumina felinarului, ar trimite la temniţă pe un nenorocit, dar pe care aurul candelabrelor îl sfinţeşte. Diard acapara zahărul şi-l revindea. El vându locuri, avu gloria de-a inventa *omul de joc*, pe care era necesar să-l aibă un oarecare timp, până se iveau alte locuri, pentru combinaţii felurite şi bănoase. Medita, prindea, studia defectele legii, făcâea o contrabandă bogată.

Spre a zugrăvi cu un singur cuvânt acest înalt negoţ, el ceru *atât la sută* asupra cumpărării a cincisprezece voturi legislative, cari, în spaţiul unei nopţi, trecură de pe băncile Strângei peale Dreptei. Aceste acţiuni nu sunt nici crime nici tâlhării, sunt a guverna, a comandita industria, a fi un cap financiar. Diard fu aşezat de către opinia publică pe banca infamiei, pe care se mai aflau şi alţi oameni iscusiţi. Acolo se află aristocraţia răului. Aceasta este înalta cameră a sceleraţilor de soi. Aşa dar, Diard nu fu un jucător de rând, pe care drama îl reprezintă ignobil şi sfârşeşte prin cerşit. Jucătorul acesta nici nu mai există în lume de la oare care înălţime topografică. Astăzi aceşti pungaşi îndrăzneţi strălucit înhămaţi la viţiu şi sub veşmântul averii, îşi zboară creieri în cupeu şi duc cu ei tot ce li s-a dat pe credit.

Diard, avea cel puţin talentul de-a nu-şi cumpăra remuşcările cu rabat, şi fu unul din oamenii privilegiaţi. Aflând toate resorturile guvernării, toate secretele şi toate

pasiunile cârmuitorilor vremii, ştiu să se menţină în rangul lui, în cuptorul aprins în care se aruncase. Doamna Diard nu ştia viaţa infernală dusă de soţul ei. Mulţumită că o părăsea, mai întâi ea nu se miră, pentru că toată vremea ei era plină. – îşi consacrase banii educaţiei copiilor, plăţii unui foarte isteţ preceptor şi tuturor învăţătorilor necesari unui învăţământ complet. Voia să facă oameni din copii ei, să le dea o dreaptă judecată, fără să le defloreze imaginaţia, să nu aibă senzaţiuni decât prin ei înşişi. Ea nu mai suferea de pe urma vieţii ei decolorate. Copiii ei erau pentru ea, ceea ce sunt copiii pentru multe Mame, un fel de prelungire a existenţii lor. Diard nu mai era decât un accident, şi de când încetase să mai fie tatăl, şeful familiei, Juana nu mai ţinea de el, decât prin legăturile de paradă impuse de societate căsătoriţilor. Cu toate acestea îşi creştea copiii în cel mai înalt respect al puterilor paterne, or cât de închipuite păreau ele. În aceasta, a fost minunat ajutată tocmai de neîntrerupta lipsă a soţului ei. Dacă el ar fi rămas al casei, ar fi distrus toate sforţările ei. Copiii dobândiseră prea mult tact şi fineţe ca să nu-şi judece părintele. A-ţi judeca părintele este un paricid moral. Totuşi, cu vremea, indiferenţa Juanei pentru bărbată-său se toci. Sentimentul acesta primitiv se schimbă de-a dreptul în groază. Ea pricepu într-o zi că purtarea unui tată poate mult timp să apese asupra viitorului copiilor, şi duioşia ei de mamă îi hărăzi revelaţii incomplete ale adevărului. Din zi în zi, presimţirea acelei nenorociri, necunoscute, dar de neînlăturat, în care trăise statornic, se făcu şi mai vie şi mai arzătoare. Aşa, în rarile clipe în care Juana îl vedea pe Diard, arunca asupra feţii lui supte, gălbejite de nopţi petrecute, zbârcită de emoţii, o privire străpungătoare, a cărei limpezime aproape că-l făcea să tresară pe Diard. Atunci veselia de porunceală afişată de bărbatu-său, o spăimânta mai mult chiar decât mohorâtele aere de îngrijorare, când, din întâmplare, îşi uita rolul de om voios. El se temea de nevastă-sa, precum se teme criminalul de călăul lui. Juana vedea în el ruşinea copiilor ei, iar Diard simţea în ea răzbunarea calmă, un fel de

justiţie cu fruntea senină, cu braţul vecinic ridicat, vecinic armat.

După cincisprezece ani de căsătorie, Diard se găsi într-o zi fără resurse. Datora o sută de mii de lei şi abia avea o mie de lei. Casa lui, singura avere văzută, era încărcată cu o sumă de hipoteci, care depăşeau valoarea ei. Câteva zile încă, şi prestigiul cu care o împodobise belşugul, avea să piară. După zilele acestea de grafie, nicio mână n-avea să i se mai întindă, nicio pungă n-avea să i se mai deschidă. Apoi, afară doar de vreo întâmplare minunată, avea să cadă în mâinile dispreţului, poate şi mai jos de cât unde i s-ar fi cuvenit, tocmai pentru că se urcase unde nu i se cuvenise.

Din fericire, el află că, în vremea sezonului apelor din Pirinei, veneau la ele mai mulţi streini de distincţiune, diplomaţi, jucând cu toţi un joc de infern, şi fără îndoială hrănit cu sume mari. Se hotărî să plece numai decât în Pirinei. Dar nu voi să-şi lase femeia la Paris, pentru că unii din datornici puteau să-i destăinuiască taina cumplită a stării lui, şi o luă, cu amândoi copiii, refuzându-le până şi preceptorul. Nu luă cu el decât un valet, şi abia îi îngădui Juanei să-şi ia camerista. Tonul lui devenise scurt, poruncitor; părea că şi-a redobândit energia. Călătoria aceasta pripită, a cărei pricină scăpa pătrunderii ei, o îngheţă pe Juana, ca un secret spăimântător. Soţul călători vesel şi, silnic întruniţi în dilijenţă, tatăl se arătă mereu tot mai cu luare aminte faţă de copii şi tot mai plăcut soţiei. Totuşi, fie care zi sporea presimţirile sinistre ale Juanei, presentimente de mumă care tremură fără pricină vădită, dar care rar se înşală, când tremură astfel. Pentru mumele acestea, vălul viitorului e străveziu.

La Bordeaux, Diard închirie, pe o stradă liniştită, o căsuţa tăcută, foarte curat mobilată, şi-şi aşeză femeia. Casa era aşezată, din întâmplare, într-un colţ de stradă, şi avea o grădină mare. Neţinând deci decât cu o latură de casa vecină, se afla la vedere şi accesibilă prin trei părţi. Diard plăti chiria şi nu lăsă Juanei de cât banii necesari pentru trei luni de cheltuială; abia îi mai dete pe deasupra

cincizeci de ludovici. Doamna Diard nu-şi permise nicio observaţie asupra acestei cărpănoşii neobişnuite.

Când bărbatu-său îi spuse că se duce la băi şi că ea trebuie să rămână la Bordeaux, Juana făuri planul să-şi înveţe mai desăvârşit copiii: spaniola, italiana, şi să-i pună să citească cele două capodopere principale, din aceste două limbi. Avea deci să ducă o viaţă retrasă, simplă şi fireşte economică. Ca să înlăture plictiselile vieţii materiale, a doua zi după plecarea lui Diard, ea se înţelese cu un birtaş asupra hrănii. Camerista îi ajungea pentru serviciu, rămânea fără bani, dar avea tot, până la întoarcerea bărbatului ei. Plăcerile trebuiau să fie în facerea câtor-vă plimbări, împreună cu copiii. Ea avea atunci treizeci şi trei de ani. Frumuseţea ei, măreţ dezvoltată, strălucea în toată puterea. Aşa, ajunse să se arate odată, că nu mai fu vorba în Bordeaux, de cât de frumoasa spaniolă. După întâia scrisoare de dragoste ce o primi, Juana nu se mai plimbă decât prin grădina casei.

Diard mai întâi făcu avere la băi. Getigă trei sute de mii de lei în două luni, dar nu se gândi de loc să trimită femeii lui ceva. Voia să aibă cât de mult, ca să joace şi mai gros. La sfârşitul ultimei luni veni la băi marchizul de Montefiore, de celebritatea a – verii căruia se şi aflase, ca şi de frumoasa lui înfăţişare, de fericita lui căsătorie cu o englezoaică ilustră, şi mai ales de gustul lui de joc. Diard, fostu-i tovarăş, voi să-l aştepte, cu intenţia de-a-i aduna rămăşiţele lângă ale tuturor celorlalţi. Un jucător armat cu aproape patru sute de mii de lei este totdeauna într-o poziţie din care domină viaţa, şi Diard pierdu tot ce posedase.

— Dragă Montefiore, zice fostul comptabil după ce făcuse ocolul salonului şi se ruinase, îţi datorez o sută de mii de lei. Dar banii mei sunt la Bordeaux, unde mi-am lăsat soţia.

Diard avea însă cele o sută de bilete de bancă în buzunar. Dar cu siguranţa şi cu repedea ochire a omului deprins să facă din piatră izvor, nădăjduia încă în multele capricii ale jocului. Montefiore arătase dorinţa de a vedea

Bordeaux. Dacă plătea, Diard n-ar mai fi avut bani şi nu şi-ar mai fi putut recâştiga pe cei pierduţi. Arzătoarele-i speranţe atârnau de răspunsul marchizului.

— Aşteaptă, dragă, zise Montefiore, vom merge împreună. Drept să-ţi spun, sunt destul de bogat astă-zi, ca să nu vreau să iau banii unui fost camarad.

Trei zile după aceia, Diard şi Italianul erau la Bordeaux. Revanşa veni. Dar într-o seară pe care Diard o începuse prin a plăti suta de mii de lei, pierdu două sute, pe cuvânt. Provensalul era vesel ca un om deprins să facă băi de aur. Unsprezece ore sunaseră, cerul era fermecător. Montefiore trebuia să simtă ca şi Diard nevoia să respire sub cer şi să facă o plimbare, ca să-şi uite emoţiile. Diard îi propuse amicului să vie să-şi ia banii şi om ceai la el acasă.

— Dar doamna Diard? zise Montefiore.

— Eh! făcu Provensalul.

Coborâră. Dar, mai înainte de a-şi lua pălăria, Diard intră în sufrageria casei în care era şi ceru un pahar cu apă; pe când i-l pregăteau, el se plimba în lung şi-n lat şi putu fără să fie văzut, să ia unul din cuţitaşele acelea de oţel, ascuţite şi cu minerul de fildeş, care slujise la pometuri, şi cari încă nu fuseseră orânduite.

— Unde stai tu? întrebă Montefiore, în curte. Trebuie să-mi trimit trăsura înaintea porţii tale.

Diard desluşi foarte bine adresa lui.

— Înţelegi, îi vorbi Montefiore încet, luându-l de braţ, că atât cât sunt cu tine n-am de ce mă teme. Dar dacă m-aş întoarce singur, şi dacă m-ar urmări un tâlhar, n-ar da poate uşor.

— Dar cât ai la ţipe?

— O! aproape nimic, urmă neîncrezătorul

Italian. Numai câştigul. Totuşi ar fi o sumă frumoasă pentru un calic, care ar avea apoi un bun brevet de om cinstit, pentru restul zilelor lui.

Diard conduse pe Italian până într-o stradă pustie în care „văzuse o casă a cărei uşă da într-un fel de alee, mărginită de ziduri înalte şi mohorâte. Sosind în locul acela, Diard îl rugă milităreşte pe Montefiore să meargă

mai departe. Montefiore înţelese, şi voi să-i ţie tovărăşie. Atunci, de cum ajunseră amândoi în alee, Diard, cu o sprinteneală de tigru", printr-o piedică straşnică la articulaţia interioară a genunchilor, îl culcă pe marchiz, îi puse ţeapăn piciorul pe gât şi-i înfipse de mai multe ori cuţitul în inimă, în care lama se frânse. Apoi îl scotoci, îi luă portofoliul, banii, tot Deşi Diard se zorea cu o turbare lucidă, cu o iuţeală de hoţ adevărat; deşi îl surprinsese pe italian cu multă îndemânare, Montefiore avusese vreme să strige: «Mă ucide! mă ucide!» cu glas limpede şi străbătător, care trebuie să fi tulburat şi măruntaele celor adormiţi. Ultimele suspine ale lui fură strigăte grozave.

Diard nu ştia că, pe când ei intrau în alee, un val de oameni ieşiţi din teatre, spectacolul tocmai se sfârşise, se găseau în capul străzii, şi auzeau horcăitul muribundului, deşi Provensalul încerca să înăbuşe glasul, apăsând şi mai tare piciorul pe gâtul lui Montefiore şi reuşi treptat să facă ţipetele să se curme.

Oamenii aceia începură să se îndrepte către alee, ale cărei ziduri răsfrângeau ţipetele, îndrumându-i către locul crimei. Paşii lor răsunau în creierul lui Diard; dar fără. a-şi pierde capul, asasinul lăsă ălei a şi ieşi în stradă, mergând încet, ca un curios care ar fi recunoscut inutilitatea ajutoarelor. Ba chiar se întoarse, ca să judece mai bine distanţa care-l despărţea de noii veniţi, îi văzu repezindu-se printre arbori, afară de unul dintre ei, care, dintr-o prevedere foarte naturală, se puse să-l observe pe Diard.

— El este! el este! strigară oamenii intraţi în alee, când îl văzură pe Montefiore întins, şi după ce scotociră locul fără să descopere pe ucigaş.

La auzul zgomotului ce se încinsese, Diard, ca la nevoie, găsi energia leului şi săltăturile cerbului, începu să alerge, să zboare. La celălalt capăt al uliţei, văzu sau crezu că vede o grămadă de oameni, şi atunci se năpusti într-o stradă transversală. Dar acum toate ferestrele se deschideau, şi la fiecare se iveau figuri, iar din toate părţile porneau strigăte şi lumini.

Şi Diard trebuia să scape, mergea drept înainte-i,

alerga în mijlocul luminilor şi-a zgomotului. Dar picioarele lui erau aşa de iuţi, că o lua înaintea larmii, fără însă să dea răgaz ochilor cari cuprindeau şi mai repede întinderea drumurilor. Locuitori, soldaţi, jandarmi, tot cartierul fu în picioare într-o clipă. Funcţionari deşteptară pe comisari, alţi inşi păziră trupul ucisului. Larma mergea, zbura, atât către fugar, care-o târa cu el ca pe o flacără de incendiu, cât şi către centrul oraşului, unde se aflau magistraţii. Diard avea toate senzaţiile unui vis, auzind un oraş întreg urlând, alergând, înfiorându-se. El îşi păstră totuşi ideile şi prezenţa de spirit şi-şi ştergea mâinile de ziduri.

În sfârşit ajunse la zidul grădinii casei lui. Crezu că a tăiat urmăririle. Se afla într-un loc cu desăvârşire tăcut, unde totuşi ajungea depărtatul murmur al oraşului, aşa ca mugetul mării. Scoase apă din gârlă şi bău. Văzând un maldăr de sfărâmături de pavea, îşi ascunse acolo comoara, supunându-se unei vagi presimţiri, dese la criminali, în momentul în care, nemaiavând putinţă să judece în întregime fapta lor, sunt grăbiţi să-şi stabilească nevinovăţia sub oare-cari lipse de dovezi.

După aceia luă un aer de nepăsare, încercă a zâmbi, şi ciocăni uşor la poarta casei, nădăjduind că nu-l văzuse nimeni. Ridică ochii şi zări, printre perdele, lumina lumânărilor din camera nevesti-sii. Atunci, în mijlocul tulburării lui, imaginile dulcei vieţi a Juanei, stând între copii ei, veniră să-i lovească ţeasta, ca şi cum ar fi primit o lovitură de ciocan. Camerista deschise poarta, pe care Diard o închise repede cu o izbitură de picior. În clipa aceia oftă; dar îndată observă că era asudat: rămase în umbră şi trimise pe servitoare la Juana. Îşi şterse faţa cu batista, îşi puse hainele în orânduială, ca un elegant care – şi trage vesta mai înainte de-a intra la o femeie frumoasă. Apoi se folosi de lumina lunii ca să-şi cerceteze mâinile şi să-şi pipăie obrazul. Avu o mişcare de veselie, văzând că nu are nicio urmă de sânge; scurgerea se făcuse fără îndoială în însuşi corpul victimei. Dar toaleta aceasta de criminal ceruse vreme.

Se urcă la Juana, cu un aer liniştit, serios, ca un om

care a venit să se culce după ce a fost la spectacol. Urcând treptele scării, putu să se gândească la poziţia lui şi s-o rezume în două cuvinte: să plece şi să ajungă la port. Ideile acestea, el nu le gândi, le găsi scrise în slove de foc în umbră. Ajuns la port, trebuia să se ascundă în vremea zilei, să se întoarcă după bani în timpul nopţii, apoi să se ascundă, ca un şoarece, în fundul unei corăbii, şi să plece fără ca să viseze cinevă ce e ascuns în vapor. Pentru toate acestea, trebuia aur, mai nainte de or ce! Şi el nu avea nimic. Camerista veni să-i lumineze.

— Felicio, îi vorbi el, nu auzi larmă pe stradă, strigăte? Du-te şi vezi ce este, şi să vii să-mi spui…

Îmbrăcată în veşminte albe de noapte, nevastă-sa era la o masă, şi-i punea pe Francisc şi pe Juan să citească un Cervantes spaniol, pe care amândoi urmăreau – textul, pe când ea citea cu glas tare. Ei se opriră toţi trei şi-l priviră pe Diard, care rămăsese drept, cu mâinile în buzunare, uimit poate că se găseşte în tihna acestei scene, aşa de dulce în lumina ei, înfrumuseţată de figurile femeii şi-a celor doi copii. Era ea tabloul viu al. Fecioarei între fiul ei şi sfântul Ioan.

— Juano, am să-ţi spun ceva.

— Ce este? întrebă ea, bănuind sub galbena paloare a soţului ei, nenorocirea pe care o aştepta în fiecare zi.

— Nu-i nimic, dar aş vrea să-ţi vorbesc… ţie… singură.

Şi privi ţintă pe feciorii lui.

— Dragi micuţi, duceţi-vă în odaia voastră şi culcaţi-vă, zise Juana. Rostiţi-vă rugăciunea fără mine.

Cei doi fii ieşiră în tăcere şi cu supunerea fără de curiozitate a copiilor bine crescuţi.

— Dragă Juano, vorbi Diard cu glas mângâietor, ţi-am lăsat foarte puţini bani, şi sunt dezolat acum. Ascultă, de când ţi-am înlăturat grijile gospodăriei, dându-te în pensiune, n-ai făcut tu, ca toate femeile, oare cari mici economii?

— Nu, răspunse Juana, nu am nimic. Tu n-ai pus la socoteală cheltuielile pentru educaţia copiilor. Nu îţi

imput, prietene, şi nu-ţi reamintesc uitarea asta de cât ca să-ţi lămuresc lipsa mea de bani. Toţi cei ce mi i-ai dat mi-au servit la plata învăţătorilor şi…

— Destul! strigă brusc Diard. Afurisit lucru! timpul e preţios. N-ai bijuterii?

— Ştii foarte bine că nu am purtat niciodată.

— Aşa dar nu-i. un ban în toată casa asta! strigă Diard, cu disperare.

— De ce strigi aşa? întrebă ea.

— Juano, urmă el, am ucis un om.

Juana se repezi către camera copiilor, şi se reîntoarse după ce închise uşile.

— Copiii tăi nu trebuie să audă nimic, zise ea. Dar cu cine oare te-ai putut bate?

— Cu Montefiore, răspunse el.

— Ah! rosti ea, lăsând să-i scape un suspin, e singurul om pe care ai fost îndreptăţit, să-l ucizi…

— Din mai multe pricini voiam să moară de mâna mea. Dar să nu pierdem vremea.

— Bani, bani, bani, pentru Dumnezeu! Pot fi urmărit. Să nu crezi că ne-am bătut… l-am omorât.

— Asasinat! strigă ea. Şi cum?…

— Aşa, cum se ucide. Îmi furase toată averea la joc, de şi i-am reluat-o. Cât mai e linişte, şi pentru că nu avem bani, ar trebui Juano să te duci şi să-i cauţi pe ai mei sub maldărul de pietre, pe care îl ştii, grămada care este în capătul uliţei.

— Ah, zise Juana, l-ai furat.

— Şi ce-ţi pasă ţie? Oare nu trebuie să scap? Ai bani? Ei sunt pe urmele mele.

— Care ei?

— Judecătorii!

Juana ieşi şi reintră brusc.

— Ţine, zise ea, întinzându-i de departe o bijuterie, ia crucea asta a doñei Lagunia. Are câteva rubine de mare preţ, mi s-a spus. Haide, pleacă… du-te!

— Felâcia văd că nu se mai reîntoarce, zise el cu mirare. O fi arestat-o?

Juana lăsă crucea pe colţul mesei şi se repezi la fereastra care dă în drum, acolo văzu, la lumina lunii, cum se orânduiau soldaţi, în tăcere, de-a lungul zidurilor. Ea se întoarse, prefăcându-se calmă, şi spuse bărbatului ei:

— N-ai nicio clipă de pierdut; trebuie să fugi prin grădină, lată cheia portiţei.

Dintr-un rest de prudenţă, ea se duse de aruncă o privire în grădină. În umbră, sub arbori, zări pe dată câteva luciri stârnite de marginile argintii ale pălăriilor jandarmilor. Mai mult: auzi larma vagă a mulţimii atrase de curiozitate, dar pe care o santinelă o înfrâna la diferitele capete ale străzilor prin care răzbeau.

În sfârşit, Diard fusese văzut de toţi cei ce daseră buzna la ferestre. În curând, după arătările lor, după ale servitoarei pe care o opriseră, o speriaseră, o arestaseră, trupele şi norodul înfundaseră cele două străzi, în unghiul cărora era aşezată casa. O duzină de jandarmi, reîntorşi de la teatru erau-acolo, alţii se căţărau pe zidurile grădinii şi-o scotoceau, autorizaţi de făptuirea crimei.

— Domnule, zise Juana, nu vei mai putea pleca. Tot oraşul e aici.

Diard alergă la fereastră, cu smintita agerime a păsării închise, care se izbeşte de toate dungile de lumină promiţătoare. El se duse la fiecare ieşire şi se reîntoarse. Juana rămase dreaptă, chibzuitoare.

— Unde-aş putea să mă ascund?

Omul privea căminul, iar Juana contempla cele două scaune goale. I se părea, de o clipă, că copiii ei erau acolo. De-odată uşa se deschise, şi un zgomot de paşi mulţi răsună în curte.

— Juano, dragă Juano, dă-mi te rog, dă-mi un sfat.

— Ţi-l voi da, zise ea, şi vei scăpa.

— Ah, ai fi îngerul meu bun.

După câţiva paşi, Juana se reîntoarse şi-i întinse lui Diard un pistol. Ea întoarse capul. Dar Diard nu luă arma.

Juana auzi zgomotul din curte. Aduceau corpul marchizului şi-l depuneau în ogradă, ca să-l confrunte cu ucigaşul. Diard era galben şi vânăt. Simţea că leşină şi voia

să se aşeze.

— Te roagă copiii tăi, îi vorbi ea, împingându-i arma în mână.

— Dar, drăguţa mea Juană, Juanino, crezi tu că e grabă?… Aş vrea să te îmbrăţişez.

Jandarmii urcau treptele scării. Juana reluă „pistolul, ţinti spre Diard, îl ţinu pe loc, apucându-şi de gât soţul şi-i zbură creării. Apoi azvârli arma pe scânduri.

Tocmai atunci, uşa se deschise brusc. Procurorul regal, urmat de un judecător, de un medic, de un grefier, de jandarmi, în sfârşit toată justiţia omenească apăru.

— Ce voiţi? zise ea.

— Acesta este domnul – Diard? întrebă procurorul regelui, arătând trupul curmat de la mijloc.

— Da, domnule.

— Rochia dumneavoastră este plină de sânge, doamnă.

— Nu înţelegeţi de ce? întrebă Juana.

Şi se aşează la o mesiţă, de pe care luă volumul lui Cervantes, şi rămase palidă, într-o frământare nervoasă cu totul lăuntrică, şi pe care cerca s-o stăvilească.

— Ieşiţi! porunci magistratul, jandarmilor.

Apoi făcu un semn judecătorului de instrucţie şi medicului, cari rămaseră.

— Doamnă, în împrejurarea aceasta, nu putem de cât să vă felicităm de moartea soţului dumneavoastră. Cel puţin, dacă a fost rătăcit de patimă a murit ca un militar. Cât despre acţiunea justiţiei, rămâne inutilă. Dar, or cât am dori noi ca să nu vă tulburăm într-un asemenea moment, legea ne obligă să constatăm or ce moarte violentă. Îngădu-iţi-ne să ne facem datoria.

— Pot să mă duc să-mi schimb rochia? întrebă ea, aşezând volumul pe masă.

— Da, doamnă, dar ne o veţi da nouă… Doctorul poate, fără îndoială, avea nevoie…

— I-ar fi foarte neplăcut doamnei să mă vadă şi – să mă audă operând, zise medicul, care pricepu bănuielile magistratului. Domnilor, daţi-i voie să stea în odaia de

alături.

Magistraţii aprobară pe caritabilul medic „şi Felicia trecu şi ea, să-şi servească stăpâna. Judecătorul şi procurorul regelui vorbiră între ei, încet. Obligaţi precum sunt să bănuiască totul şi să pătrundă tot, magistraţii sunt întfadevăr oameni nenorociţi. Tot supozând intenţii rele şi cuprinzându-le pe toate, ca să ajungă la adevărurile ascunse, este peste putinţă ca exerciţiul spăimântătorului lor sacerdoţiu, să nu sece cu vremea izvorul emoţiilor generoase, pe care sunt constrânşi să le pună la îndoială. Dacă simţurile chirurgului, vecinic scotocind misterele corpului, sfârşesc prin a se toci, ce se întâmplă cu conştiinţa judecătorului, obligat să scotocească fără preget cutele sufletului? Martiri ai misiunii lor, magistraţii poartă vecinic doliul iluziilor lor pierdute, şi crima nu apasă mai puţin asupră-le, de cât apasă pe criminali. Un bătrân, în fotoliul tribunalului, e sublim, dar un judecător tânăr nu te face să te nfiori?

Judecătorul de faţă era tânăr, şi se văzu silit să-i spuie procurorului regal:

— Credeţi că soţia e complicea bărbatului? Trebuie să conducem instrucţia împotriva ei? Sunteţi de părere să o interogăm?

Procurorul da din umeri cu nepăsare-Montefiore şi Diard, adaugă el, erau doi inşi! o pereche faimoasă. Camerista nu ştia nimic asupra crimei. Să rămânem aci.

Medicul opera, îl cerceta pe Diard şi dicta procesul verbal-grefierului. De-odată el se năpusti în camera Juanei.

— Doamnă…

Juana, pentru că – şi scosese rochia însângerată, îl întâmpină.

— Dumneata, îi şopti el, plecându-se la urechea spaniolei, dumneata ţi-ai ucis bărbatul.

— Da, domnule.

Şi ieşi…

— …*Şi din tot mănunchiul de fapte*… urmă doctorul, dictând procesul verbal, *rezultă pentru noi că numitul Diard în chip voluntar şi el însuşi şi-a dat moartea*.

— Aţi isprăvit? întrebă grefierul, după o pauză.

— Da, zise cel care scria.

Medicul iscălii Juana îi aruncă o privire, abia cu greutate stăpânindu-şi lacrămile, care îi umezeau ochii.

— Domnilor, zise ea către procurorul regelui, eu sunt streină, spaniolă. Nu cunosc legile, nu cunosc pe nimeni la Bordeaux, vă cer un bun serviciu. Faceţi aşa ca să pot dobândi un paşaport pentru Spania.

— O clipă! strigă judecătorul de instrucţie. Doamnă, unde se află suma furată marchizului de Montefiore?

— Domnul Diard, răspunse ea, mi-a vorbit nedesluşit de un maldăr de pietre, subcare a ascuns-o.

— Unde?

— În stradă.

Cei doi magistraţi se priviră. Juana lăsă să-i scape un gest sublim şi-l chemă pe medic.

— Domnule, îl întrebă ea la ureche, voi fi oare bănuită de vreo infamie? eu! Movila de pietre trebuie să fie în capătul grădinii mele. Duceţi-vă chiar dumneavoastră, vă rog. Vedeţi, cercetaţi, găsiţi banii aceia.

Medicul ieşi, ducând cu el şi pe judele de instrucţie, şi găsiră portofoliul lui Montefiore.

A doua zi, Juana îşi vându crucea ei de aur, ca să poată face faţă cheltuielilor de călătorie.

Îndreptându-se cu cei doi copii ai ei spre dilijenţa care avea să-i ducă până la fruntariile Spaniei, se auzi strigată pe nume, în uliţă. Chiar mama ei, trăgând să moară, era purtată către spital şi, prin perdelele brancardei pe care era purtată, o zărise pe fie-sa. Juana se trase împreună cu brancarda într-un gang. Acolo avu loc ultima întrevedere între mumă şi fiică.

Deşi amândouă vorbiseră cu glas scăzut, Juan auzise cuvintele acestea de adio:

— Să mori liniştită, mamă, am suferit pentru voi toate!

— Wfi Hi I 11 I I

fc-A TIPĂRIT VOLUMUL ACESTA ÎN ANUL

1916

ÎN
LUNILE MAI ŞI IUNIE
u
ATELIERELE TIPOGRAFIEI „FACLA, DIN BUCUREŞTI, ŞEFUL CULEG ATONEI FIIND CONST. RĂDULESCU, IAR ŞEF MAŞINIST-TIPĂRITOK FIIND ALEXANDRU POPESCU.
hi